Бутун дунё пролетарлари, бирлашингиз!

СОВЕТ ЎЗБЕКИСТОНИ

ГАЗЕТА 1918 ЙИЛ 21 ИЮНДАН ЧИҚА БОШЛАГАН

ЎЗБЕКИСТОН КОММУНИСТИК ПАРТИЯСИ МАРКАЗИЙ КОМИТЕТИ, ЎЗБЕКИСТОН ССР ОЛИЙ СОВЕТИ ВА МИНИСТРЛАР СОВЕТИНИНГ ОРГАНИ

№ 48 (20. 315) • 1989 йил 26 февраль, якшанба • Баҳоси 3 тийин.

• Агросаноат хабарлари

УЮШҚОҚЛИК БИЛАН

● Сирдарё районидаги шахсий хўжаликлардан гўшт сотиб олиш давом этмоқда. Ҳозиргача қабул пунктларига 430 тоннадан зиёд гўшт (тирик вазнда) топширилди. Шахсий сектор эгаларининг давлатга гўшт сотиши «Ленинград», Ильич номли, «Правда» колхозларида айниқса, уюшқоқлик билан олиб борилмоқда. **А. БУРЛИЕВ.**

ПЛАНГА ҚЎШИМЧА МАҲСУЛОТ

● Фориш районидаги Ильич номли совхоз чорвадорлари давлатга гўшт сотиш биринчи квартал топширигини барвақт бажаришди. Пландаги 46 тонна ўрнига 74 тонна маҳсулот етказиб берилди.

Шунингдек, совхозда тўл кампаниясига ҳам қизғин тайёргарлик кўрилаётир. **У. ДОСТОНОВ.**

Муҳаррир минбари

ИНСОНГА ҒАМХЎР БЎЛАЙЛИК

«Совет Ўзбекистони» газетаси редакциясига ўтган йилли меҳнаткашлардан 26,5 минг хат-хабар келди. Шундан 6 мингдан кўпроғи турли мазмундаги шикоят хатлари, жойлардаги ишларни яхшилашга доир таклиф, фикр ва мулоҳазалардан иборат эди. Мазкур хат-хабарлар тегишли ташкилотларга текшириш ва чора кўриш учун юборилиб, уларнинг аксариятига қаноатланарли жавоб олинди.

Булар яхши, албатта. Лекин ҳақли бир савол туғилади: одамларни газета редакциясига хат билан мурожаат этишга, унинг жавобини узундан-узоқ кутишга, орада қоғозбозликни кўпайтиришга йўл қўймай, масалани жойларнинг ўзида ишчанлик билан тез ҳал қилса бўлмайдими? Бўлади, албатта. Бу аслида тегишли ташкилотлар, корхона ва муассаса раҳбарлари, маҳаллий Советлар ижроия комитетларидаги масъул ўртоқларнинг диққат-эътиборида бўладиган кундалик ишдир. Ҳамма иллат шундаки, ўша раҳбарларнинг аксариятида одамларнинг социал эҳтиёжлари — савдо, медицина, маиший, транспорт ва бошқа хизмат турларига бўлган талабларини қондиришга, кўча, дам олиш ва аҳоли истиқомат қиладиган жойлар ободончилиги, турар жойлар ремонти, уларни газлаштириш ва бошқа кундалик ҳаёт эҳтиёжларига иккинчи даражали юмуш деб қараш барҳам топмаган.

Андижон шаҳридаги «Байналминал» кўчасида истиқомат қилувчилардан 18 киши имзо чеккан хатда «Андижонгаз» бошқармаси раҳбарлари, халқ депутатлари шаҳар Совети ижроия комитетининг пайсалчиликларидан шикоят қилинган. Унда ёзилишича, шаҳарнинг қоқ ўртасидаги кўчада яшовчилар уйларини газлаштириш тўғрисидаги меҳнаткашларнинг коллектив аризаси 1984 йилдан бери ҳал қилинмай келинмоқда, мутасадди раҳбарлар ваъдадан нарига ўтмаётирлар. Хатга имзо чекканлар орасида пенсионер, қаҳрамон она, уруш инвалиди, турли касбдаги ишчилар бор. Ахир, бу редакцияга хат билан мурожаат қилишгача олиб бормай ҳал қилса бўладиган иш-ку. Наҳотки, шаҳар ижроия комитети шунчалар ношуд бўлса?! Меҳнаткашларнинг талаб-эҳтиёжлари жойларда ўз вақтида қаноатлантирилмаётганидан сўнг газета редакциясига ёзилган шикоят-аризалар Самарқанд, Қашқадарё, Фарғона, Сирдарё ва Тошкент областларидан кўпроқ келиб турибди.

Бинобарин, меҳнаткашлар талаб-эҳтиёжларини жойларда ўз вақтида қаноатлантирмаслик, уларнинг шикоят-аризаларига зийрак муносабатда бўлмаслик маҳаллий партия ташкилотлари, совет органларига ишончсизликни келтириб чиқаради. Бу, оилалар хотиржамлигига, меҳнаткашлар кайфиятига, қолаверса, иш жойидаги пировард натижа — меҳнат унумдорлиги ва маҳсулот сифатига салбий таъсир кўрсатмай қолмайди.

КПСС XXVII съездида уқтирилганидек, социал соҳада меҳнаткашларнинг ҳаётий манфаатларига дахлдор бўлган иқтисодий фаолиятнинг натижалари рўёбга чиқади, социализмнинг юксак мақсадлари амалга ошади, айнан шу ерда социалистик тузумнинг инсонпарварлик табиати яққол намоён бўлади.

Инсон ҳақида ғамхўрлик қилиш ҳамиша партиямизнинг диққат марказида эканлигини сира унутмаслигимиз керак.

УКРАИНА КОМПАРТИЯСИ МАРКАЗИЙ КОМИТЕТИДА УЧРАШУВ

КПСС Марказий Комитетининг Бош секретари, СССР Олий Совети Президиумининг Раиси М. С. Горбачев Украина Компартияси Марказий Комитетида 24 февраль куни Украина Компартияси Марказий Комитети Сиёсий бюросининг аъзолари ва аъзоликка кандидатлар, республика Олий Совети ва Министрлар Совети раҳбарлари, область партия комитетларининг биринчи секретарлари ва область ижроия комитетларининг раислари, Марказий Комитетнинг бўлим мудирлари, республиканинг баъзи идоралари ва оммавий ахборот воситалари раҳбарлари билан учрашди.

Учрашувда КПСС Марказий Комитети Сиёсий бюросининг аъзоси, Украина Компартияси Марказий Комитетининг биринчи секретари В. В. Щербицкий ахборот берди. У республикада қайта қуриш қандай бораётгани ҳақида, республика партия ташкилоти ҳал этиш билан шуғулланаётган муҳим муаммолар ҳақида, хатолар ва нуқсонлар, қабул қилинган қарорларни бажариш юзасидан ташкилий ишларнинг бўшлиги фактлари тўғрисида гапирди.

Фикрлашувда область партия комитетларининг биринчи секретарлари: Житомирдан — В. М. Кавун, Одессадан — Г. К. Крючков, Харьковдан — В. П. Мисниченко, Черниговдан — Л. И. Палажченко, Полтавадан — А. С. Мякота, республика Госснабининг раиси П. И. Мостовой қатнашдилар. Улар иқтисодий ва сиёсий ислоҳотни амалга оширишнинг бурилиш босқичида партия ташкилотлари тўплаган тажрибани ҳам, қайта қуриш жараёнларини ривожлантириш билан боғлиқ ўй-ташвишларини ҳам рўй-рост ва ўзини-ўзи танқид руҳида гапириб бердилар.

М. С. Горбачев учрашувга якун ясади. У республика бўйлаб сафари давомида меҳнат коллективларида, шаҳар ва қишлоқларнинг аҳолиси билан, илмий ва ижодкор зиёлиларнинг намояндалари билан кўп сонли учрашувлар ва суҳбатлар чоғида энг муҳим нарсани — одамлар кайфиятини, уларнинг актив, фаол позицияларини сезиб, англаб олишга муваффақ бўлганлигини айтиб ўтди. Бу таассуротлар умуман мамлакатда бўлгани каби, Украинада ҳам қайта қуриш янги даражага кўтарилаётганини, янги хусусиятларга эга бўлаётганлигини яна бир бор тасдиқламоқда. Қайта қуриш ғоялари практикага тобора кенгроқ жорий этилмоқда. Образли қилиб айтганда, қайта қуриш ҳаёт синовидан ўтмоқда.

М. С. Горбачев ҳозирги вақтда республика активлари, мамлакатнинг барча коммунистлари олдида турган энг муҳим вазифаларни таърифлаб, бир-бирига боғлиқ бўлган икки масалани — партия тўғрисидаги, кўп жиҳатдан ўзгариб кетган шароитда партия органларининг фаолияти тўғрисидаги масала билан кадрларнинг иши, кадрлар сиёсати масаласини алоҳида ажратиб кўрсатди. М. С. Горбачев конкрет мисолларга ва кузатувларга таяниб, ҳозирги вақтда партия комитетлари иш услуби ва мазмунининг ўзи тубдан ўзгариши лозимлиги ҳақида гапирди. Партиявий иш, энг аввало, одамлар билан ва одамлар учун ишлашдан иборат бўлиши керак. Ана шундай ўзгаришлар бўлмоқда. Партиянинг ўзи ўзгаряпти, партия турмушида демократиялаш тенденцияси кучаймоқда, сайлаб қўйиладиган органларнинг аҳамияти ошиб бормоқда, энг муҳими эса — бошланғич партия ташкилотларининг аҳамияти, оддий коммунистларнинг активлиги ошиб бормоқда.

Шунга қарамай, бир қанча ҳолларда партия мамлакатимизда авж олиб кетган жараёнлардан орқада қолмоқда. Хусусан, қайта қуришни идеология жиҳатидан таъминлашда орқада қолмоқда. Партиявий ишнинг интеллектуал даражасини ошириш, уни ўзига хос бўлмаган вазифалардан озод қилиб қўйиш керак. Ҳар бир партия ташкилотида фикрлар, ҳаёт жўш урмоғи лозим. Ана шундагина партия бутун жамиятнинг сиёсий авангарди ролини шараф билан ўтай олади.

Қайта қуриш жараёнларини авж олдириш кадрлар билан ишлашга ҳал қилувчи даражада боғлиқдир. Бу иш ҳозир мураккаблашди. Унинг янги, тағин ҳам замонавий жонли шаклларини топиш, қайта қуриш етиштираётган, уни шунчаки қўллаб-қувватламай, балки янгиланишнинг энг муҳим вазифаларини ҳал этишни ўз зиммасига олишга қодир бўлган серғайрат ва истеъдодли одамларни кўра билиш керак.

М. С. Горбачев сайлов кампанияси қандай бораётганлиги тўғрисида ахборот берди, партия ташкилотлари фаолиятини тағин ҳам кучайтириш, оммавий-сиёсий ишларни авж олдириш зарурлигини таъкидлади. Қайта қуришни олға силжитиш керак! Украина диёридаги учрашувлар, суҳбатлар, мулоҳазалар ва кузатувлар тасдиқлаётган асосий хулоса ана шундай, деди у. Тўхтаб қолмаслик ва орқага чекинмаслик — балки олға томон ҳаракат қилиш лозим. Олға томон бориш йиллар давомида тўпланиб қолган кўпгина муаммоларни ҳал қилади, секинлашиш эса бу муаммоларни фақат кескинлаштириши мумкин.

Сафар, одамлар билан мулоқот танлаб олинган йўлнинг тўғрилигига ишончни янада кўпроқ мустаҳкамламоқда.

(ТАСС).

ЗАМОНДОШИМИЗ

Опа-сингиллар ибрати

Фарғона область Киров районидаги «Октябрь 40 йиллиги» совхозининг «Ўзбекистон» бўлими сут-товар фермасида чорва қишлови муваффақиятли ўтмоқда. Соғувчиларнинг мўл ва серқаймоқ сут соғиб олишларида сигирларни парвариш қиладиган ҳамда бузоқбоқар чорвадорларнинг хизматлари салмоқли бўлмоқда. Бу ўринда опа-сингиллар Одинахон Амедова ва Тўхтахон Рўзиқуловаларнинг меҳнатсеварликларини алоҳида таъкидлаш керак.

Суратда: пешқадам чорвадорлар О. Аҳмедова ва Т. Рўзиқулова.

Т. ҲАМРОҚУЛОВ фотоси.

• Шартнома мажбурияти қандай бажарилмоқда?

ҲАМЖИҲАТЛИК ҲИКМАТИ

Заводимизни ўзига хос «шифохона» деб аташ мумкин. Бу ерда экскаватор, бульдозер каби мелиорация техникалари «даволанади», металларга «жон» киритиб конструкциялар, кичик механизация воситалари яратилади. Буюртмачилар топшириғи ўз вақтида бажариляпти. Шу боис корхонамиз ўтган йилни 1,2 миллион сўм фойда билан якунлади.

Хўжалик ҳисобида ишлаётган коллективлар фойданинг нечоғлиқ муҳимлигини яхши билишади. Янги шароитда фақат шу ҳисобдан ишлаб чиқаришни ривожлантириш, реконструкция қилиш, социал-маданий тадбирларга маблағ ажратиш мумкин. Ўз навбатида ишчиларнинг маоши ҳам бу билан чамбарчас боғлиқдир. Шундай бўлгач, ҳар бир тийин ҳисобли, минутларнинг қадрига етилади. Заводимизда худди шу жиҳатларга муносабат ўтган йилдан бошлаб тубдан ўзгарди. Масалан, маъмуриятдаги 50 дан ортиқ штатларни қисқартириш, бу лавозимларни эгаллаган кишиларни бевосита ишлаб чиқаришга йўллаш туфайли 45 минг сўм тежалди.

Ишимиз мезонини пировард натижа белгилайди. Оддий фаррошлардан тортиб то завод директорининг манфаатдорлиги ҳам хўжалик ҳисобининг ана шу принципига бўйсундирилган. Илгарилари маош асосан ҳаммага теппа-тенг тақсимланган бўлса, ҳозир ҳар бир ходимнинг иш ҳақи унинг ишлаб чиқаришга қўшган ҳиссасига қараб белгиланади. Буни идорада ўтирган ҳисобчи эмас, балки цех ёки бригаданинг ўзида меҳнат коллективи кенгаши аъзолари аниқлашади. Мисол учун бригадамизнинг тажрибали токарлари Турди Оллоберганов, Қодир Ражабов, Эркабой Олломуродовлар январь ойида мукофотни қўшиб ҳисоблаганда 340—490 сўмдан маош олишди. Айримларининг иш ҳақлари 90—130 сўмдан ошмади. Чунки меҳнатлари шунга яраша бўлган.

Шартнома мажбуриятига амал қилиш ҳақида ўйлар эканман, кўп масалалар бир муаммога келиб тақалади. Бу буюртмачиларнинг ўзлари имзо чеккан мажбуриятларга риоя қилмаслигидир. Улар корхонамиз билан ҳар кварталда қанча экскаватор, бульдозер ва бошқа техника воситаларини ремонтга бериш ҳақида аҳдлашишади. Бироқ аксарият ҳолларда бунга тўла риоя қилишмайди. Сабаби бор: техника қайси пайтда бузилишини улар олдиндан билишмайди. Ишламай қолган тақдирдагина бизга олиб келишади.

Сабаб ўринли. Эътирозимиз йўқ. Бироқ таҳлиллар масаланинг бошқа қиррасини ҳам кўрсатмоқда. Ҳар йилги ремонт қилинаётган экскаватор ва бульдозерларнинг 60 процентн қиш ойларига тўғри келар экан. Демак, техникадан то ер музлагунича бир амаллаб фойдаланишади. Кейингина ремонтга олиб келишади.

Хўш, бундан ким ютади? Аслида икки томон ҳам ютқазади. Негаки, буюртмачига техникани бир амаллаб ишлатавериши охир-оқибатда қимматга тушади. Ўз вақтида кам нарх ва хизмат билан бажариладиган созлаш ишлари кейинчалик уч-тўрт баравар кўпроқ харажат ва меҳнатни тақозо этади. Айни пайтда бу заводнинг иш маромига салбий таъсир кўрсатяпти.

Қизиқ ҳолат вужудга келган. Давлат таъминот органлари ҳар жорий йил сўнггида келгуси йил учун зарур маҳсулотлар бўйича буюртма қабул қилишади. Биз уни белгиланган планга мувофиқ тайёрлаб берамиз. Лекин буюртмаларнинг бажарилишини кутиб ўтираверсак, оғир вазиятга тушиб қолишимиз турган гап. Хусусан, 1988 йилда металл фонди эҳтиёжимизга нисбатан 70 процент, бўёқ — 16 процент қондирилди. 600 кубометр ёғоч-тахтанинг эса бирон донасини ололмадик.

Яхшиямки, қайта қуриш даврида идоравий тўсиқлар олиб ташланди. Корхона ва идоралар ўртасида ўзаро айирбошлаш йўлга қўйилган. Шу туфайли зарур маҳсулотларни бошқалардан излаб топяпмиз. Табиийки, бу осонликча бўлмайди. Кўп вақт ва харажат беҳуда сарфланади. Назаримда, корхоналар ўртасидаги бу каби муаммоларни улгуржи-савдо ташкил этиш билан ижобий ҳал қилиш мумкин.

Юқорида ўтган йилни миллион сўмдан ортиқ фойда билан якунлаганимизни қайд қилган эдим. Афсуски, фойданинг кўп қисми ўзимизга тегмайди. Боиси, биз шартномага мувофиқ топшириқларни бажарганмиз. Аммо буюртмачи коллективлар унинг ҳақини тўламай келаверган. Ҳисобласак, республикамиздаги 100 дан ортиқ ташкилот қарзини вақтида узмаяпти.

Ҳа, муаммо ва тўсиқлар кўп. Бироқ коллективимиз ўз сўзининг устидан чиқиб келяпти. Мазкур йилда ҳам буюртмачиларни доғда қолдирмаймиз. Фақат аниқ маром, пухта режа ва катта ишонч билан ишлаш учун юқоридаги муаммоларни ҳозирдан ҳал қилиш зарур. Бу ўзаро шартнома асосида ишлаётган барча ташкилотларга, биринчи навбатда бизнинг республика Мелиорация ва сув хўжалиги давлат комитети раҳбарларига тааллуқлидир.

И. СОБИРОВ,
Урганч экскаватор ремонти заводи токарлар бригадаси бошлиғи.

Украина ёзувчилари билан суҳбат

КИЕВ, 24 февраль. (ТАСС). Бугун Киевда М. С. Горбачев республиканинг таниқли адиблари билан учрашди.

Учрашувда маънавий соҳадаги қайта қуришнинг баъзи масалалари эркин муҳокама қилинди. Ёзувчилар совет жамияти турмушининг барча жиҳатларини янгилаш борасида партия ўтказаётган сиёсатни қўллаб-қувватладилар, ўз ижодий режалари ва ишларидан сўзлаб бердилар.

Ошкоралик, демократиялаш, деб таъкидлашди адиблар, ҳозирги Украина маданиятини, публицистикасини юксалтиришга, жамиятдаги муҳитнинг ўзини соғломлаштиришга кўмаклашади. Қайта қуриш мамлакатимиз қардош халқларини жипслаштириш зарурлигига ишончни кучайтиради. «Биз қардошликни ёқлаймиз, — деди О. Т. Гончар. — Бунга мутлақо шубҳа бўлмаслиги керак. Аминманки, орамиздан ҳеч ким, Украинада ҳеч бир киши миллий яккаланиб қолинса яхши бўлади, деб ўйламайди», — деди ёзувчи.

Суҳбатда ёзувчилардан А. К. Глушко, И. Ф. Драч, Д. А. Мишченко, А. Г. Мусиенко, Ю. М. Мушкетик, Б. И. Олейник, Д. В. Павличко, Ю. А. Сердюк қатнашдилар.

Суҳбат чоғида М. С. Горбачев бундай учрашувларнинг катта аҳамиятини таъкидлади. Улар ҳамжиҳатликка, жамиятнинг маънавий кучларини бирлаштиришга кўмаклашади. Пировардида у Украина адабий зиёлиларини қайта қуриш умумий жараёнига ўз ҳиссаларини кўпайтиришга даъват этди.

КОНФЕРЕНЦИЯ ЎЗ ИШИНИ ТАМОМЛАДИ

Ўрта Осиё республикалари ва Қозоғистоннинг «Ошкоралик ва ижтимоий турмушни демократиялаш шароитида миллатлараро муносабатларни такомиллаштиришнинг долзарб муаммолари» мавзуидаги регионал илмий-амалий конференцияси 25 февраль куни Тошкентда ўз ишини тамомлади.

Якунловчи ялпи мажлисда секцияларнинг раҳбарлари — Тожикистон Компартияси Марказий Комитетининг секретари А. Д. Дадабоев, Туркманистон Компартияси Марказий Комитетининг секретари Х. Д. Дурдиев, Қозоғистон Компартияси Марказий Комитетининг секретари Ў. Ж. Жонибеков, Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг секретари М. Ҳ. Холмуҳамедов секциялар ишининг якунлари тўғрисида ахборот бердилар.

Конференцияда Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг биринчи секретари Р. Н. Нишонов якунловчи нутқ сўзлади. У конференция иши чоғида демократиялаш, ошкоралик, иқтисодий ва ижтимоий турмушни қайта қуриш шароитида миллатлараро муносабатларни такомиллаштиришга қаратилган кўпгина қимматли таклифлар тушганини таъкидлади. Бу таклифларнинг барчаси умумлаштирилиб, КПСС Марказий Комитетига юборилади, СССРда миллатлараро муносабатлар тўғрисидаги масалани муҳокама қиладиган Марказий Комитет Пленумига тайёргарлик даврида улардан фойдаланилади.

(ЎзТАГ).

Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумининг Фармони

Ўзбекистон ССР Олий Советини чақириш тўғрисида

Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиуми қарор қилади:

Ўн биринчи чақириқ Ўзбекистон ССР Олий Советининг навбатдан ташқари ўнинчи сессияси 1989 йил 6 март куни Тошкент шаҳрида чақирилсин.

Ўзбекистон ССР Олий Совети
Президиуми Раисининг ўринбосари
А. РОМАНОВСКИЙ.

Ўзбекистон ССР Олий Совети
Президиумининг Секретари
Л. БЕКҚУЛБЕКОВА.

Тошкент шаҳри, 1989 йил, 25 февраль.

* * *

Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиуми хабар қилади: ўн биринчи чақириқ Ўзбекистон ССР Олий Советининг навбатдан ташқари ўнинчи сессияси муҳокамасига қуйидаги масалаларни киритиш назарда тутилади:

1. КПСС Марказий Комитети билан СССР Министрлар Советининг «Орол денгизи районидаги экология ва санитария вазиятини тубдан яхшилаш, унинг ҳавзасидаги сув ва ер ресурсларидан фойдаланиш самарадорлигини ошириш ва уларни муҳофаза қилишни кучайтириш тадбирлари тўғрисида»ги 1988 йил 19 сентябрь қарорини бажариш соҳасидаги ишлар тўғрисида Ўзбекистон ССР Министрлар Советининг доклади.

2. Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумининг Фармонларини тасдиқлаш тўғрисида.

Ўзбекистон ССР Министрлар Советида

23 февраль куни Ўзбекистон ССР Министрлар Советининг Президиуми навбатдаги мажлисида Озиқ-овқат программаси бажарилишини таъминлаш ва аҳолининг озиқ-овқат маҳсулотларига бўлган эҳтиёжларини қондириш мақсадида чорвачиликнинг ем-хашак базасини ривожлантириш ҳамда мустаҳкамлаш соҳасида Ленин йўли (Р. Шоимов), Деҳқонобод (Н. Э. Худоёров) район ижроия комитетларининг ва Жиззах шаҳар ижроия комитетининг (Э. Э. Ҳолматов) ҳисоботларини тинглади. Ана шу ижроия комитетлари чорвачилик маҳсулотлари етиштиришни кўпайтириш борасидаги мавжуд резервлар ва имкониятларни ишга солиш юзасидан тегишли чоралар кўрмаётганликлари уқтириб ўтилди. Озуқабоп экинлар учун ажратилган ерлардан фойдаланиш самарадорлиги ниҳоятда паст, ўз ем-хашак базаси вужудга келтирилмаган, бунинг оқибатида чорва туёғи ва маҳсулдорлиги кўпаймаяпти.

Масалан, Ленин йўли районининг хўжаликлари озуқа экинлари экиш планларини йил сайин бажармаяптилар, айни вақтда эса ўзида етиштирилган ем-хашакка бўлган эҳтиёжнинг фақат 58 проценти таъминланмоқда. Ветеринария хизмати даражасининг пастлиги сабабли қорамолларнинг юқумли касалликларга чалиниш ҳоллари мавжуд. Деҳқонобод районида колхоз ва совхозлар гўшт чорвачилигини ривожлантириш учун қулай табиий шароитларга эга бўла туриб, гўшт етиштириш ва тайёрлаш планини бир неча йилдан буён бажармаяптилар, бу ерда чорва туёғи камаймоқда, қорамолларнинг давлатга топширилган ўртача тирик вазни эса 313 килограммдан ошмаяпти. Озиқ-овқат программасини бажариш муаммоларини ҳал этишда Жиззах шаҳар ижроия комитети ҳам тегишли раҳбарликни таъминламаяпти.

Ўзбекистон ССР Министрлар Совети Ленин йўли, Деҳқонобод район ижроия комитетлари ва Жиззах шаҳар ижроия комитети, мазкур регионлардаги хўжаликларнинг раҳбарлари Озиқ-овқат программасини бажа-

(Давоми иккинчи бетда).

ЎЗБЕКИСТОН КОМПАРТИЯСИ МАРКАЗИЙ КОМИТЕТИНИНГ ИДЕОЛОГИЯ КОМИССИЯСИДА

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг Идеология комиссиясида республикада «Наврўз» байрамини тиклаш масаласи кўриб чиқилди.

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети Идеология комиссиясининг халқ байрамлари ва маросимларини қайта тиклаш ва такомиллаштириш масалалари юзасидан республика аҳолисига мурожаатномаси жамоатчиликда катта қизиқиш уйғотганлиги таъкидлаб ўтилди. Келаётган жуда кўп хатларда ва жавобларда белгиланаётган тадбирлар маъқулланмоқда. Яқин ўтмишда халқ турмушининг маданий ва маънавий соҳасида маъмуриятчиликка йўл қўйилганлиги, асрлар давомида таркиб топган анъаналарни ёппасига менсимаслик ва айни бир вақтда тўқиб чиқарилган тадбирларни тиқиштириш республикадаги социал-маънавий муҳитга салбий таъсир қилганлиги қайд этилди. Расмиятчилик ва ҳаддан ташқари тадбирбозлик умумдавлат байрамларининг ғоявий мазмунини бемаънилаштириш сабабларидан бири бўлди.

Меҳнаткашларнинг таклифларини таҳлил қилиш «Наврўз» энг муҳим байрамлардан бири эканлигини кўрсатди. «Наврўз» байрами регион деҳқонлари учун янги меҳнат йили бошланишини билдиради ва анъанага мувофиқ, баҳорда кун узайиб, кун ва тун бараварлашганда 21-22 мартда нишонлаб келинган. «Наврўз» асрлар давомида одамларда она ерга ва табиатга меҳр-муҳаббат, унга авайлаб муносабатда бўлиш ва уни ардоқлаш туйғуларини тарбиялаган, меҳнат тарбиясида ва маънавий тарбияда муҳим роль ўйнаган. «Наврўз» байрами кунларида урушлар тўхтатилган, гина-кудуратлар унутилган, одамлар тинч ва яхши қўшничилик алоқаларига интилганлар, шу муносабат билан халқнинг ана шу маросимини қайтадан тиклаш ва республикада ҳар йили 21 март куни «Наврўз» байрамини кенг нишонлаш, шу куни театр-томоша, музика-назм ва цирк санъати хилма-хил намуналарини профессионал группалар ва бадиий ҳаваскорлик коллективлари иштирокида кенг намойиш этиш мақсадга мувофиқ, деб топилди. «Наврўз» байрами кунида китоблар, тасвирий санъат ва халқ санъати асарлари кўргазмасини, халқ истеъмол моллари ва озиқ-овқат маҳсулотлари савдосини ташкил этиш кўзда тутилмоқда.

21 мартдан 21 апрелгача бўлган даврни «Раҳм-шафқат ва атроф-муҳитни муҳофаза қилиш ойлиги» деб эълон қилиш тавсия этилди. Шу муддат ичида «Хотира куни»ни, «Биринчи пушта» «Биринчи экин», «Дон, майса ва сув куни»ни, болаларнинг «Бойчечак» байрамини, «Лола сайли»ни ва бошқа маросимларни ўтказиш белгиланмоқда.

Область, шаҳар ва район партия комитетларига маҳаллий Советлар билан биргаликда маҳаллий тарихий-маданий анъаналарни ҳисобга олиб, меҳнат коллективлари ва истиқомат жойларидаги комитетлар билан келишиб, «Наврўз» байрами билан боғлиқ маросимларни ўтказишнинг конкрет вақтини белгилаш тавсия қилинди. Халқнинг ватанпарварлик ва интернационализм туйғуларини мустаҳкамлашга ёрдам берадиган энг яхши анъаналаридан фойдаланиш, «Наврўз» байрамини нишонлашга республикада яшаётган барча миллатлар ва элатлар вакилларини фаол жалб этиш зарурлигига эътибор қаратилди.

Ўзбекистон ССР Маданият министрлигига 21 март куни Тошкент шаҳрида катта байрам концерти ташкил этиш, республика бўйлаб «Наврўз»га бағишланган гастрол сафарлари программасини ишлаб чиқиш таклиф қилинди. Оммавий ахборот воситаларига республикада «Наврўз» байрамига тайёргарликнинг бориши ва унинг ўтказилишини кенг ёритиш юзасидан тегишли топшириқлар берилди.

РЕГИОНАЛ ИЛМИЙ-АМАЛИЙ КОНФЕРЕНЦИЯ

МЕҲНАТКАШЛАР ОММАСИНИ ИНТЕРНАЦИОНАЛ ВА ВАТАНПАРВАРЛИК РУҲИДА ТАРБИЯЛАШГА ПАРТИЯВИЙ РАҲБАРЛИК

Ў. Ж. ЖОНИБЕКОВ,
Қозоғистон Компартияси Марказий Комитетининг секретари

Миллий ва миллатлараро муносабатларга, интернационал ва ватанпарварлик тарбиясига бизнинг ёндашувларимиз ҳам, ана шу жараёнларга партия раҳбарлиги ҳам ҳозирги вақтда инсон шахсини фаоллаштиришнинг бутун дастурини ҳаракатга келтирган, миллий тил, маданият, урф-одатлар, бадиий қадриятларни сақлаш масалаларини, уларни бевосита аралашиб кетишдан муҳофаза этишни ўз ҳаёт фаолиятининг марказига қўйган XIX Бутуниттифоқ партия конференцияси ғоялари таъсири остида ўзгарган шарт-шароитлар билангина эмас, шу муносабат билан ҳал этилаётган муаммоларнинг хилма-хиллиги ва мураккаблиги билан ҳам белгиланади.

Гўё демократия ҳаддан зиёд кенгайиб кетганлиги туфайли биз кўпгина салбий ҳодисаларга дуч келдик, мабодо ҳамма нарса эскича қолганида, мамлакатимизнинг социалистик йўлини, халқларнинг қардошларча иттифоқи ва дўстлигини шубҳа остига оладиган экстремистлик кайфиятидаги унсурларнинг ҳуружи учун баҳона бўлмас эди, деган таъналарни неча бор эшитишга тўғри келганлигини яшириб ўтирмайман.

Бу хусусда нима дейиш мумкин? Миллий масалани газак олдириб, йиллар, ўн йиллар давомида ҳал этмаган, ана шу масала назарияси ва амалиётига сохта интернационалистик ёндашув намоён бўлган ўтмишда айни демократия етарли бўлмаганлиги сабабли бугун биз ана шу муаммоларга дуч келаётганимизни эскича фикрлашга ўрганиб қолган кишилар тушунмаяптилар, чоғи.

Ҳали яқингача ҳам биз «келажакнинг нурафшон бино»сини қуряпмиз, унинг қаватлари даражасини — билим ва ўқувни оширяпмиз, умумий ўрта ва олий таълимни такомиллаштиряпмиз, деб юрар эдик. Тўсатдан шу нарса равшан бўлиб қолдики, биз бунёд этаётган бино деворлари нурапти, ёрилибди, ўрта маълумот ўртамиёна маълумотга, олий маълумот — ўрта маълумотдан сал юқорироқ маълумотга айланиб кетибди. Ислоҳот эса номигагина ислоҳот бўлибди. Мактаб маъмурий-буйруқбозлик системасининг ўз «мурватларини» шакллантириш тўғрисидаги социал-педагогик йўл-йўриқларини амалга ошириб, шахснинг «тўнини бир андозада бичиш» йўлига ўтиб, объектив тарзда миллатимизнинг интеллектуал илдизларини қирқишга олиб келди.

Шу боисдан ҳам эндиликда халқ таълимига раҳбарликни яна қайта қуришга, янги программалар, дарсликлар ва кўргазмали ўқув қуролларини яратишга тўғри келмоқда. Чунки биз бинонинг қаватларини кўтарамиз, деб умумтаълим мактабида, айниқса унинг бошланғич бўғинида негиз қўйиладиган пойдеворни унутиб қўйибмиз. Сиз, эҳтимол, 50-йилларнинг бошидан ҳар беш йилликда умумий ўрта таълимни амалга ошириш вазифаси қўйилганлигини эсласангиз керак, шу вазифа туфайли аҳолининг саводини оширишда анчагина расмиятчиликлар пайдо бўлди. Мактабдаги политехника таълими ҳам моддий ресурслар билан мустаҳкамланмаганлиги учун қуруқ гап бўлиб қолди. Бундан тўрт йил муқаддам биз болаларни олти ёшдан ўқитамиз, деб янги иш бошладик, аммо бунинг учун ҳам тегишли моддий-техника базаси йўқ эди. Ҳозир эса бу ишни йиғиштириб қўймоқдамиз, чунки Қозоғистон мактаблари шусиз ҳам ўқувчилар билан тўлиб кетган.

Ёшларни эстетик руҳда тарбиялаш иши ҳам яхшиланиши керак. Агар шаҳарларда яшаётган қозоқ, немис, уйғур, украин ва корейс болалари ҳақида гапирадиган бўлсак, улар ўз халқининг тарихи, маданияти билан тузукроқ қизиқмайдилар, она тилидаги китобларни кам ўқийдилар ёки умуман ўқимайдилар, шу тилда гаплаша олмайдилар. Бу ёшлар ашула айтишни, рақсга тушишни, нафосат оламидан баҳра олишни билмайдилар, улар «янги санъат» деб аталмиш санъатнинг нури, ритми ва овозига маҳлиё бўлиб қолиб, бошқа ҳамма нарсани унутганлар. Ёшлар ҳозирги маданий-мафкуравий экспансиянинг жабрдийдалари бўлиб руҳий жиҳатдан номукаммал, бефарқ, ижтимоий ҳаётда пассив бўлиб қолмоқдалар.

Мен эҳтимол, бўрттириб айтаётгандирман. Лекин аҳвол ана шундай. Қозоғистонда, гарчи республикада таълим министрлиги, педагогика фанлари институти, «Мектеп» нашриёти бўлса-да, Совет ҳокимиятининг 70 йили мобайнида миллий хусусиятлар, маҳаллий шарт-шароитларни ҳисобга олиб, ўқувчиларни эстетик руҳда тарбиялашнинг мукаммал системаси яратилмади. Биз эндигина қозоқ ва уйғур мактаблари учун алоҳида тарзда эстетик тарбия комплекс программасини ишлаб чиқишга киришмоқдамиз, биз бу ўринда рус мактаблари марказ тавсия этган программадан, ўзбек ва тожик мактаблари Тошкент ва Душанбе тавсия этган программалардан фойдаланишлари мумкинлигини назарда тутмоқдамиз; ана шу комплекс программани ишлаб чиқишдан мақсад болаларга музика асосларини, халқ рақсларини, халқ музика асбобларини чалишни ўргатишдан, гўдакликданоқ нафосат оламини англашни ўргатишдан иборат.

Ишнинг шу жиҳатига эътибор бераётганимизнинг яна бир боиси шундаки, Қозоғистон бу борада бошқа кўпгина иттифоқдош республикалардан орқада қолган. Республикамиздаги ҳар уч мактабнинг бири мослаштирилмаган бинода жойлашган, бу биноларда замонавий талаб даражасида машғулот ўтказиш учун шарт-шароит йўқ. Биз ҳозир ўтмишда мактаб, клуб ва кутубхоналар, соғлиқни сақлаш объектлари кам қурилган 79 та районни алоҳида кўрсатишга мажбур бўлдик. Ўтган йили педагогика олий мактабларини битириб чиққан ёш мутахассисларнинг кўпчилиги ана шу районларга жўнатилди, бу районларга кўпроқ мактаб ускуналари, кўргазмали ўқув қуроллари, компьютер техникаси ажратиб берилди. Ушбу районларга борган республиканинг энг яхши ўқитувчилари зарур методик ёрдам кўрсатдилар.

Аммо натижалар тез орада қўлга киритилмаса керак, чунки партия комитетлари, халқ таълими органлари ва мактаблар фаолиятида неча йиллар давомида таркиб топган эскича усуллар асорати, юқоридан буйруқ бўлгандагина қуйи бўғинлар ҳаракатга келадиган, синовдан ўтган «юқоридан пастга» қабилида ишлаш одатлари сезилиб турибди. «Қолип»дан чиқиб ижодкорликка ўтиш, бир хилликдан кўп хиллик сари қадам ташлаш, юқоридан бўладиган кўрсатмага қараб ишлашдан ташаббус кўрсатиб меҳнат қилишга ўтиш осон кўчаётгани йўқ.

Биз 1986 йил декабрь ойида содир бўлган Олмаотадаги воқеаларнинг сабоқларини яхши уқиб олдик ва ташқаридан бериладиган «ҳуқуқшунослик дарсига» муҳтож эмасмиз, яқинда марказий телевидение орқали кўрсатилган бир телефильмнинг муаллифлари устозлик қилишмоқчи бўлгани учун шундай деяпман. Ҳар бир республикада ўзининг анчагина муаммолари бор, қўшнига қандай яшаш лозимлигини ўргата бошлашса, бу халқлар дўстлигини мустаҳкамлашга ёрдам бермайди, деб ўйлайман.

Учта принципиал хулосани биз ўзимиз учун ҳам фарз, ҳам қарз, деб биламиз: миллий хусусиятларни бўрттирмаслик ва рад этмаслик керак; муаммоларни олдиндан кўра билиш ва олдиндан пайқаб олиш керак, муаммоларнинг йиғилиб қолишига йўл қўймаслик, салбий ҳодисаларга эрк бермаслик керак; қийинчиликларга дадил пешвоз чиқиш ва кескинликни бартараф этишнинг янги йўлларини топиш лозим. Масалан, немислар ўз тилларида педагогика институти, педагогика билим юрти очиш, Темиртовдаги немис театрини Олмаотага кўчириш, уйғурлар миллий мактабларни битириб чиқаётган йигит-қизлар учун олий ўқув юртларига кириш имтиҳонларини уйғур тилида топширишни жорий этиш, турклар ўз паспортларидаги ёзувларни ўзгартириш йўли билан турк миллатига мансубликларини тан олиниши масаласини, курдлар, греклар, қрим татарлари ўз тилларини она тили сифатида ўргатиш, корейслар Олмаотада театр қуриш масаласини кўтарган эдилар. Бу масалалар ҳал этилди ва белгиланган тартибда ҳал этилмоқда. КПСС Марказий Комитетининг «Қозоғистон республика партия ташкилотининг меҳнаткашларни интернационал ва ватанпарварлик руҳида тарбиялаш борасидаги иши тўғрисида»ги қарори бизни шунга даъват этмоқда, бу қарорга кўра, республикадаги маънавий психологик иқлимни соғломлаштириш, партия ва давлат аппаратини ўз обрўсини тўкиб қўйган ходимлардан тозалаш, социал адолатни қарор топтириш, барча миллий группаларнинг ижтимоий-сиёсий структурада зарур даражада вакиллигини таъминлаш юзасидан муайян иш бажарилди. Кўп йиллар мобайнида республикада таркиб топган турғунликни эътиборга олиб, биз миллий ва миллатлараро муносабатлар соҳасидаги тенденциялар ва йўналишларни бошқаришнинг мукаммал системасини яратишга ҳаракат қилмоқдамиз. Қозоғистон Компартияси Марказий Комитети аппаратида миллий ва миллатлараро муносабатлар сектори тузилди, область партия комитетларида эса маслаҳатчилар лавозими таъсис этилди. Меҳнаткашларни интернационал руҳда тарбиялаш ишига партия активлари, оммавий ахборот воситаларининг раҳбарлари, ижодий союзлар ходимларини кенг жалб этиш мақсадида, одат тариқасида, турли миллатларга мансуб олимлардан, республикада обрў орттирган кишилардан миллий ва миллатлараро муносабатлар комиссиялари тузилди. Улар регионлардаги ишлар аҳволини ўрганадилар ва таҳлил қиладилар. Партия комитетларига бу соҳада таркиб топаётган аҳвол ва тенденциялар ҳақида, ижтимоий-сиёсий структурадаги ўзгаришлар, меҳнаткашларни интернационал ва ватанпарварлик руҳида тарбиялаш тўғрисида ахборот берадилар, партия ташкилотлари ўтказаётган ишнинг самарадорлигини ошириш юзасидан амалий тавсияларни ишлаб чиқадилар.

Миллатлараро муносабатларни такомиллаштиришни бошқаришнинг ана шу системасига халқ депутатлари Советлари, касаба союзлари ва комсомол органларининг жамоатчилик уюшмалари ҳам киради. Буларнинг ҳар бири учун фаолият соҳаси, мақсад ва вазифалар белгилаб чиқилган. Масалан, Қозоғистон ССР Олий Советининг доимий комиссияси республикада яшаётган ҳар бир миллий группанинг конституцион ҳуқуқларига қатъий риоя этилишини таъминлайди, миллий ва миллатлараро муносабатлар соҳасида норматив актларнинг қўлланилишини кузатиб боради. Доимий комиссия ишчи группаларида турли миллатларга мансуб вакиллар бор, улар аҳолининг миллий-маданий эҳтиёжларини, меҳнаткашларнинг илтимос ва истакларини қандай қондирилаётганлигини ҳам кузатиб борадилар. Масалан, улар иштироки билан ўз миллий территориал давлат тузилмаларидан ташқарида яшаётган халқлар, шундай тузилмага эга бўлмаган миллий группалар ўртасида пайдо бўлаётган жуда ўзига хос муаммоларни ҳам келишиб олиб кўриб чиқиш тартиби белгиланди.

Область Советларида, Олмаота шаҳар Советида доимий депутатлар группалари тузилган. Шу группалар ҳузурида месхети турклари, озарбайжон, грек, дунган, уйғур, немис, корейс ва поляк аҳолисининг манфаатларини ҳимоя қиладиган 56 та депутатлар группаси тузилган.

Ўзининг миллий-территориал тузилмасига эга бўлмаган халқларнинг тараққиёти мантиқи одатда маданий марказлар бунёд этиш талабига олиб келади. Республикадаги уйғур, корейс, немис аҳолисидан ана шундай талаблар тушмоқда. Ўз миллий чегараларига ўралашиб қолган жуда кўп маданий марказлар бунёд этмаслик учун Олмаотада ленинча миллий сиёсатни тарғиб этадиган республика ижтимоий-сиёсий маркази очилди, бу марказ барча идоралар ва ташкилотларнинг миллатлараро муносабатларни такомиллаштириш ишидаги фаолиятини йўналтириб туради. Ушбу марказга В. И. Ленин музейининг Олмаотадаги филиали, Фанлар академиясининг миллатлараро муносабатлар соҳасида илмий тадқиқотлар олиб борадиган бўлими, Халқ таълими министрлигининг миллий тилларни ўрганиш билан шуғулланувчи методика кабинети, миллий тилларда телевизион фильмлар яратиш студияси, музика заллари, видеосалонлар, халқ ҳунармандлари буюмларининг савдо кўргазмаси, қироатхонаси бўлган кутубхона, дастурхонга миллий таомлар тортадиган кафе ва бошқа бўлинмалар киради.

Бу ерда санъат фестиваллари, ижодий учрашувлар ўтказилади. Иттифоқдош республикаларнинг фильмлари намойиш этилади. Марказ ҳузурида артистларнинг сайёр бригадалари тузилиб, улар майда миллатлар кўпроқ яшайдиган районлар аҳолисига хизмат кўрсатадилар.

Республика ижтимоий-сиёсий маркази яқиндагина иш бошлади. Ҳозирнинг ўзидаёқ бизга телефон қилишиб, тажриба ўрганғани келишмоқчи эканликларини айтмоқдалар. Олимлар, санъат ва маданият арбоблари марказ хизматига шай бўлиб турганини айтишиб, миллатлараро муносабатларни уйғунлаштириш тўғрисида ўз фикр-мулоҳазаларини баҳам кўрмоқдалар. Агар бизнинг илк тажрибамиз бошқаларга ёрдам берса хурсанд бўламиз.

Миллатлараро муносабатлар нозик соҳа бўлиб, у ёки бу муаммога алоҳида зийраклик ва диққат-эътибор билан қарашни талаб этади. Ҳамонки, биз миллатлараро муносабатлар масалаларини кўриб чиқадиган КПСС Марказий Комитетининг Пленуми арафасида эканмиз, бу анжуман ҳужжатларида социалистик миллатлар равнақининг ва ССР Иттифоқининг тарихига объектив характеристика берилиши лозим, деб ҳисоблаймиз, чунки амалий ходимлар, яъни бизнинг қўлимизда Совет ҳокимияти йилларида таркиб топган вазиятни ҳисобга олган ҳолда КПССнинг миллий муаммоларга ёндашувларини белгилаб берадиган асосли материаллар бўлиши керак.

Яна бир масала бор. Қрим татарлари, Волга бўйи немислари, Месхетия турклари, курдларнинг ўз юртларидан кўчирилиши сталинча зўравонликнинг кўриниши бўлган эди, бунга принципиал баҳо бериш пайти келди, Қримнинг территориал автономиясини, Волга бўйи немисларининг автономиясини тиклаш, Месхетия турклари, курдларга она юртларига қайтиб боришга рухсат бериш керак, бу ўринда шуни назарда тутиш ўринлики, аҳоли ана шу қисмининг кўпчилиги, ҳар қалай республикамиздаги аҳоли ана шу қисмининг кўпчилиги ўша ўлкаларга қайтиб бориш масаласини қўймайди, лекин шундай йўл тутилганида ана шу халқларга нисбатан тарихий адолат тикланган бўлур эди.

Ҳозирги вақтда турли миллий группаларнинг мамлакат ижтимоий-сиёсий структурасидаги вакиллиги ҳақида кўп гапирилмоқда. Бу тўғри гап. Кўп масалалар қайта кўриб чиқилди. Ҳозирги Қозоғистон халқ депутатлари Советларида, касаба союз ва комсомол органларида, халқ контроли системасида 80 миллатга мансуб меҳнаткашлар вакил бўлиб турибдилар.

Иш манфаатларини кўзлаб, ССР Иттифоқи Олий Совети Миллатлар Советида халқларнинг имкони борича кўпроқ вакилларга бўлишини назарда тутиш лозим бўлур эди. Ҳозирги вақтда Миллатлар Советини шакллантиришга расмий аломат, яъни иттифоқдош республикалар составида миллий автономияларнинг бор ёки йўқлиги асос қилиб олинган. Бу Украина, Қозоғистон, Белоруссия сингари йирик иттифоқдош республикаларни тенг бўлмаган аҳволга қўяди. Чунки, ҳар бир иттифоқдош республиканинг ушбу органдаги депутатлари сони баробар бўлиши керак. Автономияларнинг вакиллигига эса депутатлик ўринларини бериш ва ССР Иттифоқи составига бевосита кириш йўли билан эришиш керак. СССР ҳукуматида ССР Иттифоқининг миллатлар ишлари давлат комитети тузилиши мақбул бўлур эди.

Маълумки, миллий муаммолар тўсатдан юзага келмайди. Шу муносабат билан таъкидламоқчиманки, жамиятшунос олимлар миллий муносабатлардаги зиддиятлар сабаблари ва характерини, бу зиддиятларни бартараф этиш йўлларини, аҳоли турли табақаларининг хусусиятларини ҳисобга олиб, меҳнаткашларни интернационал ва ватанпарварлик руҳида тарбиялашнинг форма ва методларини билимдонлик билан диалектик тарзда ўрганишлари лозим.

Иттифоқ даражасида оммавий ахборот воситаларидан фойдаланишга оид тадбирлар комплексини аниқлаш ва амалга ошириш лозим, булар орасида миллий масалаларга бағишланган умумиттифоқ даврий нашрига эга бўлиш, Марказий телевидение ва Бутуниттифоқ радиосида СССР халқлари тилларида кўрсатувлар ва эшиттиришлар учун махсус программалар бўлиши лозимлиги сингари масалалар бор. Иттифоқдош республикаларнинг ўзларига турли матбуот нашрларини, айниқса миллатларнинг эҳтиёжларини қондирадиган миллий тиллардаги нашрларни таъсис этиш ҳуқуқи берилиши керак, бу нашрлар ўз харажатларини ўзи қоплаши кераклиги назарда тутилади, албатта. Миллий тилларда кинофильмлар чиқаришни анча кўпайтириш ҳамда республика студияларидан ана шу фильмларни субтитрлар билан кўрсатишни йўлга қўйиш даркор. Умумиттифоқ эҳтиёжларини ва регионларнинг эҳтиёжларини ҳисобга олиб, ўзларининг миллий-территориал тузилмаларига эга бўлмаган халқлар тилларида марказлаштирилган тартибда дарсликлар, методик қўлланмалар, луғатлар ва сўзлашув қўлланмаларини чиқаришни ташкил этиш лозим бўлади.

Қозоғистон сингари кўп тилларда сўзлашадиган республика учун одамлар ўртасидаги муомала воситасини танлаб олиш сиёсий-иқтисодий ва социал-маданий соҳадаги бир қанча мезонлар билан белгиланади. Бир жиҳатдан, турли тилларда сўзлашув социалистик жамиятдаги ҳар бир миллий маданиятнинг сақланиши кафолатидир, иккинчи томондан эса, СССР яхлит халқ хўжалиги комплексини интенсивлашнинг зарур эҳтиёжлари тил қурилиши ва нутқ бобида энг қулай йўлларни ишлаб чиқишни талаб этади.

«Биз, ҳатто жуда кичик халқ ҳам йўқ бўлиб кетишига, жуда кичик халқнинг тили унутилиб кетишига сира йўл қўя олмаймиз», — деди М. С. Горбачев 1989 йил 6 январь куни фан ва маданият арбоблари билан бўлган учрашувда.

Партиямиз тил тўғрисидаги масалани худди ана шундай таҳлилда қўймоқда. Аммо миллий давлат қурилиши турли жиҳатларининг айрим мутахассислар ва ҳатто шу соҳада жуда катта обрў орттирган мутахассислар томонидан республикамизда муҳокама қилиниши, назаримизда, ҳуқуқий жиҳатдан ҳал этишгагина, ҳатто масалани фақат бир конституцион жиҳатдан ҳал этишгагина, яъни ё қозоқ тилининг ўзига давлат статусини бериш (улар жиддийлик билан бу қозоқ тилининг ривожи учун жуда етарли деб ҳисобламоқдалар) ёки кўп йиллардан бери таркиб топган аҳволни инобатга олиб, бир вақтнинг ўзида қозоқ ва рус тилларига давлат статуси беришгагина тақаб қўйилмоқдаки, бу ҳаққоний далилдек кўринмайди.

Аслида қўлимизда 1897 йилдан бошлаб аҳоли рўйхатини таққосласа бўладиган маълумотлари бор. Афсуски, 1937 йилги аҳоли рўйхатлари маълумотлари йўқ бўлиб кетган, бу маълумотлар ўша даврга келиб, қозоқ тилининг юритилиши социал негизи тўғрисидаги тасаввурларимизни тўлдириш мумкин эди. Маълумки, коллективлаштириш йилларидаги очарчиликда одамлар ялписига ҳалок бўлганди, кейинчалик эса Сталин репрессияларининг оқибатида кўп қозоқларнинг ёстиғи қуриди.

Бунинг оқибатида 1939 йилда қозоқлар қишлоқда аҳолининг 44 процентини ташкил этди. Аммо 1979 йилда улар республика қишлоқ аҳолисининг 52,4 процентини ташкил этдилар, бу қозоқ овулида қозоқ тилини ривожлантириш учун катта имкониятлар борлигидан далолат бериб турибди. Лекин кейинчалик бу имкониятлардан фойдаланилмади ва улар рағбатлантирилмади. Аслида қозоқ тилининг ривожланиши учун биринчи беш йиллик йиллари, тахминан 40-йилларгача бўлган давр қулай бўлди. Ўшанда Қозоғистон кенг миқёсли, кўп жиҳатдан объектив миграция ўзгаришларининг майдонига ҳали айланмаган эди. Кейинги йилларда, турмуш, халқ ижодиёти, бадиий адабиёт, оммавий ахборотни истисно этадиган бўлсак, қозоқ тили аслида қўлланилмади. Ленинча миллий сиёсат сунъий тарзда бузилиши оқибатида қозоқ тилининг қўлланилиши учун ноҳуш шарт-шароит вужудга кела бошлади, бошқа миллий группалар тилларининг равнақи шарт-шароитлари сингари қозоқ тилининг аҳволи ҳам ҳалокатли тарзда ёмонлашади.

Қозоқ тили бора-бора ўз социал базасининг кўп бўғинларидан маҳрум бўлди. Бу тил ўзи билан тенг бўлган совет миллатларининг тилларига хос бўлган кўпгина социал функцияларни бажармай қўйди. Она тилида олган маълумоти асосида замонавий илм-фан, техника, маданият чўққиларига, ижтимоий-сиёсий фаолиятга интилаётган ёшлар йўлига волюнтаристик ҳамда буйруқбозлик-бюрократик машина тўсиқ бўлди, худди шу машина қозоқ тили қўлланилишининг социал негизини шафқатсизлик билан мажақлаб ташлади.

Россия империяси шароитидаёқ кўзга ташланган мазкур тенденция Сталин томонидан тўқиб чиқарилган, Хрушчев ва Брежнев давом эттирган миллатларнинг қўшилиб кетиши концепциясини амалга оширишга киришиш чоғида Совет давлати томонидан қудратли ҳуқуқий, социал, иқтисодий ва мафкуравий мадад олди. Ҳали яқингача ҳам ким-кимга уйлангани, ким-кимга турмушга чиққани, у ёки бу коллективда неча миллат вакиллари ишлаётгани сингари масала ҳақида обдон оғиз кўпиртирилиб, бу фактлар миллатларнинг «қўшилиб кетиши», деб кўрсатилар эди. Феодализм даврида ҳам, капитализм замонасида ҳам, ибора учун маъзур тутасиз, ана шундай «қўшилиш» содир бўлган, бу гапга ҳеч ким эътироз билдирмайди, деб ўйлайман. аммо ҳеч ким буни бутун бир ижтимоий-сиёсий формациянинг ютуғи, деб ҳисобламаган, чунки ана шу тарзда яқинлашиш учун ҳаётнинг ўзи шарт-шароит вужудга келтирган эди. Биз ана шу ниқоб ортидан миллий масаладаги жиддий камчиликларни сезмасликка ҳаракат қилдикки, эндиликда бу қимматга тушмоқда. 50-йилларда, айниқса 70-йилларда қозоқ тилининг ҳуқуқий позициялари путурдан кетди. 1937 йилдаги Қозоғистон ССР Конституциясида белгилаб қўйилган қозоқ тилининг расмий статусига нисбатан унинг ҳуқуқий аҳволи чекланди. Эндиликда биз чинакам интернационализм позицияларида туриб, қозоқ тилининг ҳам, бошқа иттифоқдош республикалар туб миллатлари тилларининг ҳам социал функцияларини ривожлантиришга қаратилган кенг миқёсли ва олисни кўзлайдиган ҳуқуқий ҳамда социал-иқтисодий тадбирларни кўришимиз керак.

Шу муносабат билан биз СССР Конституциясининг гражданларнинг билим олиш ҳуқуқи тўғрисидаги 45-моддасидаги «Бу ҳуқуқ... мактабда она тилида ўқиш имконияти билан таъминланади» деган маълум қоидага «Бу ҳуқуқ... она тилида ўқитиш, тарбиялаш ва ижтимоий фойдали фаолият имконияти билан таъминланади», деб янги таҳрирда тузатиш киритиш мумкин деб ҳисоблаймиз.

Шундай баён қилинса, давлат миллий тилларни ёш авлод ҳаёт фаолиятининг узлуксиз силсиласидан ажратиб олинган битта чекланган соҳада эмас, балки барча соҳаларда нормал қўлланилишини таъминлашни ўз зиммасига олади.

Тил муаммоларини биз олимлар ва студентлар, ишчилар ва маданият арбоблари билан муҳокама қилдик. Яқинда Марказий Комитет Бюроси мажлисида КПСС Марказий Комитети Пленумига тайёргарлик масалалари муҳокама қилинганида, қозоқ ва рус тилларини Қозоғистон ССРнинг давлат тиллари, деб тан олиш зарурлиги ҳақида якдиллик билан қарор қабул қилинди. Шуни яна бир карра таъкидлашни истар эдимки, бу республикадаги бошқа миллий тилларнинг эркин ривожланишига сира монелик қилмайди. Республикада бунинг учун кўп иш қилинмоқда. Мактабларда қозоқ, рус, уйғур, ўзбек ва тожик тилларида таълим берилмоқда, тўққизта бошқа тил — немис, корейс, озарбайжон, Месхетия турклари, курд, поляк, грек, дунган ва қрим татарлари тиллари она тили тарзида ўрганилмоқда. Китоблар, газета ва журналлар олти тилда чиқарилмоқда, телевидение ва радио беш тилда эшиттиришлар ва кўрсатувлар тайёрламоқда. Бу ишни бундан буён ҳам давом эттираверамиз.

Аҳоли она тилини ўрганиш ҳақида истак билдираётган ҳамма жойларда, бу тил қозоқ тилими, поляк, немис ёки Месхетия турклари тилими, биз маҳаллий имкониятларни, албатта, ҳисобга олиб бунинг учун зарур шароитлар яратишга ҳаракат қилмоқдамиз. Масалан, Олмаота, Целиноград ва Кўкчетов областларидаги бир қанча мактабларда айрим фанлар немис тилида ўқитилмоқда, 271 та мактаб ва 120 та болалар боғчаларида ҳозир немис тили она тили сифатида ўргатилмоқда. Немис тили ўқитувчилари, болалар боғчаларининг мураббияларини, Кўкчатовдаги педагогика институти, Олмаотадаги чет тиллар институти, Саранск шаҳридаги педагогика билим юрти тайёрламоқда. Целиноград педагогика институтида немис бўлимлари очилди. Республикада уйғур мактаблари кўп. 1988 йилдан бошлаб ўрта мактабларни она тилида битирган кишилар учун институтга кириш имтиҳонлари уйғур тилида қабул қилинади.

Аммо шунга қарамай, таҳлил миллий тилларда бемалол гапирадиган кишилар кўпаймаганлигини кўрсатяпти. Нега шундай бўлди? Масала тилларни тез ўзлаштириб олиш методикаси йўлга қўйилмаганлигига бориб тақалади. Дарҳақиқат, мактаб ўз ўқувчиларидан фақат тилчиларнигина тайёрлаш вазифасини қўймай, умуман кўпроқ билимли одамларни тайёрлашга ҳаракат қилаётган экан, бутун мамлакат миқёсида оғзаки ва ёзма нутқни амалда тезроқ ўргатиш концепциясини ишлаб чиқиш, болаларни ҳам, ўрни келса катталарни ҳам бундан буён амалий тилни ўзлаштириб олишга ўргатиш, бунда асосий эътиборни грамматикагагина эмас, у ёки бу тилни ҳам ўрганиб олишга қаратиш лозим бўлади, чоғи.

Республикада қозоқ тилини ҳам, рус тили ҳам ўрганишни яхшилаш, ўз ихтиёри билан танлаб олиш шароитида реал икки тилликни қарор топтириш, Қозоғистон аҳолиси гапираётган барча бошқа тилларни ривожлантириш ва улардан тенг ҳуқуқли фойдаланишнинг яхлит тадбирлар системаси амалга оширилмоқда. Худди ана шундай ёндашув маънавий муҳитга, миллатлараро муносабатларнинг юксак маданиятини тарбиялашга ҳаётбахш таъсир ўтказишига аминмиз. Аммо ҳаёт умуман мамлакат миқёсида СССР халқлари тилларининг равнақи ва улардан тенг ҳуқуқли фойдаланишнинг давлат программаси тузилиши лозимлигини тақозо этмоқда. Бу программа тилчилик жиҳатдан ишлаб чиқилган этник харитага асосланиши, бу харита эса ҳар бир тилга эҳтиёжни, у ёки бу муҳит ва ижтимоий ҳаёт соҳаларида икки тилликнинг конкрет типини акс эттириши керак.

Тилнинг нуфузи шиорлар, декретлар билан эмас балки шу тилда сўзловчи кишилар томонидан кўтарилади. Одамларни она тилидан фойдаланишга, бошқа халқлар тилларига ҳурмат билан муносабатда бўлишга ўргатиш керак, чунки бу кишилар қўлини қўлга бериб ёнма-ён ишламоқдалар ва яшамоқдалар.

Шу мақсадда биз қозоқ ва рус тилларини билиш талаб этиладиган ҳунарлар рўйхатини аниқлаб чиқишни тавсия этдик, чунки таълим, иш юритиш соҳасида, синхрон таржимани қўлланишда, кўргазмали тарғиботда икки тиллилик имкониятларидан ҳамон фойдаланилмаяпти, бу имкониятлар амалга оширилмаяпти. Ўз она тилида муомала қилишларини истаётган киши поликлиникага, омонат кассага, почтага, магазинга, сартарошхонага бормоқчи бўлса, маълумот берадиган бўлинмага мурожаат қилса, бу тилда жавоб олиши лозим деб ўйлаймиз. Ҳозирги вақтда республикада телеграмма, посилка, мактубларни қозоқ тилида ҳам қабул қила бошладилар. Қаранг, мумкин экан, бу ишнинг мураккаб жиҳатлари ҳам йўқ экан.

Қайта қуриш дастлабки йилларининг энг муҳим сиёсий натижаси одамлар сиёсий активлигининг ошганлигида, улар ижодий ташаббускорлигининг равнақидадир. Миллий ва миллатлараро муносабатлар тенденциялари ва йўналишларини ўрганиш ва бошқариш юзасидан партиявий ишнинг марказида эндиликда сиёсий методлар, сиёсий ёндашувлар қўйилмоқда, аммо биз, ҳар қалай, бу ишдаги норасоликлар ва бузилишларни тузатиш жараёни узоқ давом этишини ва фавқулодда мураккаблигини билиб турибмиз. Бу ўринда, гарчи ҳаётимизда ҳис-туйғу, сезги роли ҳали катта бўлса ҳам, фақат ҳиссиётларгагина суяниш сира мумкин эмас, булар ҳар қалай, энг асосий нарса эмас.

Илмий ёндашув кўпроқ ишончлидир, бундай ёндашувда, афсуски, фикр-мулоҳаза юритиш ва хулосалар чиқаришга шошилишмайди, лекин бу айб хавфли эмас, ҳаётга ҳам чанг солмайди. Миллий ва миллатлараро муносабатларнинг илмий негизларини ишлаб чиқиш зарурати аллақачон, ҳа аллақачон етилган эди ва бу масъулиятли вазифани бажариш бизнинг фахрли ва қийин бурчимиздир.

Ўзбекистон ССР Министрлар Советида

(Давоми. Боши биринчи бетда).

риш борасида XIX Бутуниттифоқ партия конференциясининг талабларидан тегишли хулосалар чиқариб олмаганликларини қайд этиб, уларнинг зиммасига мавжуд камчиликларни бартараф этиш, озуқабоп экинларни жойлаштиришга қатъий риоя этиш, меҳнатни ташкил этишнинг пудрат ва ижара формаларини кенг жорий қилиш ҳисобига чорвачилик маҳсулдорлигини кўтариш юзасидан конкрет чора-тадбирларни амалга ошириш мажбуриятини юклади. Ушбу масалани 1990 йилнинг февралида яна кўриб чиқиш зарур деб топилди.

Мажлисда биология ва биотехниканинг янги йўналишларини янада ривожлантириш борасида ўтказилаётган ишларнинг аҳволи контрол тариқасида кўриб чиқилди. Масалани муҳокама қилиш чоғида сўзга чиққан Президиум аъзоларидан А. Р. Отажонов, И. Ҳ. Жўрабеков, В. В. Судаpенков қурилиш бўлинмаларининг ишини танқид қилдилар. Бу бўлинмалар соғлиқни сақлаш ва илм-фаннинг бир қанча ғоят муҳим объектлари ўз вақтида қурилишини ҳамда белгиланган топшириқлар тўла ҳажмда бажарилишини таъминламадилар. «Ташгорстрой» бирлашмаси бошлиғининг ўринбосари П. Г. Саркисов ҳукумат қарорининг бажарилиши барбод этилганлиги учун огоҳлантирилди. Шу билан бир қаторда Президиум Ўзбекистон ССР Фанлар академияси ҳам (М. С. Салоҳиддинов, Т. Р. Рашидов) ўз объектлари қурилишида етарлича қатъият ва омилкорлик кўрсатмаётганлигини қайд этиб ўтди. Қабул қилинган қарорда биология ҳамда биотехника соҳасидаги илмий-тадқиқот ишлари ва амалий ишларни ўтказиш учун объектлар қурилишини жадаллаштиришда ва уларни белгиланган муддатларда фойдаланишга топширишда барча манфаатдор ташкилотларнинг қалин бамжиҳат ҳаракати зарурлиги жуда қатъий қилиб таъкидланган.

Мажлисда Иттифоққа бўйсинувчи корхоналарнинг хўжалик усулида уй-жойлар ҳамда социал-маданий ва маиший объектлар қуришни кенгайтириши борасидаги ишлари ҳам республика Уй-жой программаси қандай амалга оширилаётганлигини ўрганиш тариқасида муҳокама қилинди. Бу соҳада эришилган айрим яхши натижаларга қарамай, суръатлар ҳамон ниҳоятда сустлигича қолмоқда. Ўз қурилиш бўлинмаларини ташкил этиш, мавжуд базани уйлар ҳамда социал-маданий ва маиший объектлар барпо этадиган қилиб ўзгартириш масалалари сусткашлик билан ҳал этилмоқда. Шу мақсадлар учун амалда биронта ҳам корхона банкнинг узоқ муддатли кредитидан фойдаланмаяпти. Халқ депутатлари маҳаллий Советларининг ижроия комитетлари ерларни ажратиб бериш тўғрисидаги масалаларни ўз вақтида ҳал қилишда уларга ҳамиша ҳам ёрдам бераётганлари йўқ. Қурилишни зарур материал ресурслари билан таъминлашда муаммолар сақланиб қолмоқда.

Ўзбекистон ССР Министрлар Совети «Электрохимпром», «Навоиазот», «Средазэлектроаппарат» ишлаб чиқариш бирлашмалари, «Машхлопок» давлат ишлаб чиқариш бирлашмаси, Олмалиқ кон-металлургия комбинати, «Подъёмник» заводи ҳамда бошқа бир қанча корхоналар раҳбарларининг эътиборини уй-жойлар ҳамда социал-маданий ва маиший объектларни, аввало, хўжалик усулида барпо этиш юзасидан тасдиқланган топшириқларнинг бажарилиши учун уларнинг масъулияти оширилганига қаратди. Қорақалпоғистон АССР Министрлар Советига, область ижроия комитетларига, Тошкент шаҳар ижроия комитетига ер участкалари ўз вақтида ажратилишини ва ҳужжатлар расмийлаштирилишини таъминлайдиган зарур чоралар кўриш, мана шу муҳим социал вазифани амалга оширишда корхоналарга яна ҳам конкретроқ ёрдам бериш топширилди.

ОБЛАСТЬ СОВЕТЛАРИНИНГ СЕССИЯСИ

ТЕРМИЗ, 24 февраль. (ЎзТАГ). Бугун халқ депутатлари Сурхондарё область Советининг сессияси бўлди. Область судининг одил судлов чоғида социалистик қонунчиликка риоя этиш юзасидан ҳисоботи, сайловчилар наказларининг бажарилиши, ёшлар ишлари доимий комиссиясининг ҳисоботи муҳокама қилинди.

Аввалги сессияларда депутатлар билдирган танқидий мулоҳазалар ва таклифлар қандай бажарилаётгани ҳақидаги ахборот тингланди.

* * *

ҚАРШИ, 25 февраль. (ЎзТАГ). Бугун халқ депутатлари Қашқадарё область Советининг сессияси бўлиб ўтди. Сессия қатнашчилари халқ депутатлари область Совети ижроия комитетининг 1988 йилги ишини муҳокама қилдилар.

Сессияда ташкилий масала кўриб чиқилди. А. Г. Кадин бошқа ишга ўтганлиги муносабати билан Қашқадарё область ижроия комитетининг раиси вазифасидан озод этилди. В. И. Сускин Қашқадарё область ижроия комитетининг раиси қилиб сайланди.

Надежда Константиновна Крупская туғилган куннинг 120 йиллигига

УЛКАН ИШЛАРНИНГ ҚИСҚАЧА БАЁНИ

1919 йилнинг қиши. Оқшом. Иш куни тугаган, лекин биз РСФСР Халқ маорифи комиссариати мактабдан ташқари бўлими ходимлари тез-тез ушланиб қолардик. Бўлимимиз қўшчироқлик алоҳида катта хонага жойлашганди. Бу ерда машинкаларнинг овози тинмасди. Ишимизни тўсатдан гап-сўз бўлди.

— Гражданин, иш куни тугади, — қоровулимиз Красновнинг овози янгради, олдинга тез-тез бораётган Владимир Ильич эса уни тинчлантирарди.

— Ҳечқиси йўқ, ҳечқиси йўқ, ўртоқ, — деди-да, Надежда Константиновнанинг хонасига кириб кетди.

— Нимаси бу? Сираям қулоқ солмайди-я! — ҳаяжонланарди Краснов. Сўнг ҳозиргина машина тўхтаганини ва бу одам ортидан югурганлигини сўзларди.

Биз бу гражданин кимлигини айтиб бердик.

Краснов бирдан тўлқинланиб кетди.

— Энди нима бўлади? — деб бизлардан сўрарди у.

Биз ҳеч қандай иш бўлмаслигини, у иш вақти тугагач нотаниш кишини бўлимга қўймай тўғри қилганлигини айтиб тинчлантирдик.

Ўша йили Владимир Ильич машғулот сўнгида Надежда Константиновна ёнига тез-тез келиб турарди.

Гражданлар уруши давом этарди... Москва совуқ, очнаҳор эди, транспорт ишламасди. Уйимдан йироқ бўлсада Қрим майдонига яқин Штатний кўчасидаги мактабдан ташқари бўлим секретариатида ишимни давом эттирардим. (Певелекий вокзалига яқин ерда яшардим). Иссиқ пойабзалим йўқ, оёғимда енгилгина туфли қисиб чипқон дардидан безовталанардим. Шифокорлар ҳолатимни енгиллатиш мақсадида уйга яқин ерда иш топишимни маслаҳат беришди. Мактабдан ташқари бўлимни тарк этиб, уйимга яқин заводда бухгалтерликка ишга жойлашишимга тўғри келди. (Бу менинг аввалги суймаган ихтисосим эди).

Орадан уч ҳафта ўтди. Менга Надежда Константиновнадан «Қадрли Глафира Ивановна, агар хоҳласангиз ва истасангиз бизга қайтинг, сиз учун пийма топиб қўйдик. Кейин яхшироғини топамиз» деган мазмунда хат келди.

Афсуски хат сақланиб қолмаган. Бироқ ғамхўрлик ҳақидаги сўзлар хотирамда яхши михланган. Ҳатто унинг қандай йўсинда эканлигини ҳам яхши эслайман. Мен албатта ўша заҳоти Халқ маорифи комиссариатига қайтдим. Надежда Костантиновнанинг илтимосига биноан мактабдан ташқари бўлим мудирининг ўринбосари Зинаида Павловна Кржижановская ҳар куни эрталаб ишга келаётганимда машинасида бирга олиб келарди. Буларнинг ҳаммаси ҳасталикдан ҳалос бўлишимга ёрдам берди. Калтагина пиймани, кейинчалик Надежда Константиновнанинг ғамхўрлиги туфайли бошқасини кийиб бир неча йилни ўтказдим. Халқ маорифи комиссариатидан ҳеч қаерга кетмадим ва ҳамиша Надежда Константиновнанинг сўнгги кунигача унинг барча ходимларга ғамхўрлигини кўрдим. Надежда Константиновнанинг қатъий характери барча дўстлари билан муомалада янада майинлашарди. У болаларни ғоят севарди. Улардан кўплаб мактублар оларкан, бу қувонч ва ташвишлардан илҳомланиб, уларнинг кўпчилигига ўзи жавоб ёзарди. Унинг столида ҳамма вақт кўплаб откриткалар турарди.

1938 йилнинг 30 октябри. Менинг Халқ маорифи комиссариатида иш бошлаганимга 20 йил тўлганди. Шу куни эрталаб соат 10 га яқин, менга Надежда Константиновнанинг секретари В. С. Дридзо қўнғироқ қилиб қолди.

— Надежда Константиновна ҳузурига тезроқ кир.

Оёғимни қўлга олиб югураман. Тайёрлаган ҳужжатларимнинг қайси бири ёқмадийкин ва нега ёқмадийкин деб ўйлайман. Мана ниҳоят хонаси эшиги ёнидаман. Кираман. Надежда Константиновна кутиб олади.

— Мен бугун сизни юмушсиз йўқлатдим. Оддийгина қучоқлагим, ўпгим, табриклагим келди.

Ўтирдик. «Жангчилар ўтган кунларни эслашар» деганларидек, эслашдик. Яна нималарнидир... иккаламиз ўтган 20 йил мобайнидаги воқеаларни хаёлдан ўтказдик. Мен нима дейишимни билмай тўлқинланардим. Аста-секин ҳароратли ва қувноқ бўлиб қолдим. Йўл-йўлакай кутубхоначилар бошқармаси ёнида ҳатто йиғлаб ҳам олдим.

Кундуз соат 3 да бошқармамиз бошлиғи ҳаммамизни йиғиб менинг Халқ маорифи комиссариатида 20 йил ишлаганлигим ҳақида Надежда Константиновнанинг буйруғини ўқиб берди ва дўстларим номидан табриклади.

— Ўртоқлар! Қадрдонларим! Бугун эрталаб Надежда Константиновна мени биринчи бўлиб табрикладилар. Қалбимда ҳақиқий байрам!

Ҳа, худди шундай бўлган эди.

●

Оқшом. Соат 10 га яқинлашиб қолганди. Мен нима учундир ишда ушланиб қолгандим. Сўнг, Халқ маорифи комиссариати коллегияси йиғилиши бораётганини билиб, Надежда Константиновнанинг секретариатига кириб В. С. Дридзо — ҳаммамиз суйиб атайдиганимиз Верочка билан суҳбатлашгим келди.

Бир неча минутдан сўнг кулимсираганча, тўлқинланиб, кўзлари чақнаган Надежда Константиновна кириб келди. У диванга ўтираркан, ҳозиргина кийган бош кийимини тўғрилаб деди:

— Ҳозир пионерларни тингладик. Ғоят ажойиб!

Бу унинг 70 йиллиги арафасида бўлган эди.

●

1939 йилнинг 26 феврали. Халқ маорифи комиссариатида Н. К. Крупскаянинг 70 йиллиги тантанали нишонланди. Биз сиёсий маорифчилар худди байрамлардагидек ишга жуда чиройли кийиниб келишга аҳд қилдик. Юбиляр ҳаёти ва фаолияти ҳақида Халқ маорифи комиссари Ф. А. Тюркин ғоят ҳароратли доклад қилди. Кечга бориб эса қовоғимиз осилди: кимдир Надежда Константиновнанинг вафот этгани ҳақида шум хабарни олиб келди... 27 февраль куни эрталаб соат 11 да эса худди шу залда мотам митинги бўлиб ўтди...

Орадан бир кун ўтгач, Ташқи ишлар комиссари М. М. Литвинов билан Союзлар уйининг колонна залида фахрий қоровулда турдим. Ва сўнгги бор Надежда Константиновнанинг сокин чеҳрасига тинмай термулардим...

Г. И. ИВАНОВА — САЛТАНОВА

«СОВЕТ ЎЗБЕКИСТОНИ» МАТЕРИАЛЛАРИ ИЗИДАН

«НИМАНИ ЯШИРИШМОҚЧИ?»

Газетанинг 1989 йил 6 январь сонида шундай сарлавҳа остида луқма эълон қилинган эди. Унда 60-Тошкент — Андижон» тезюрар поезди проводниклар бригадаси бошлиғи Т. Дармонова газета мухбирининг бригада фаолияти билан танишиб чиқишига тўсқинлик қилганлиги ёзилганди. Ушбу мақола юзасидан **ЎРТА ОСИЁ ТЕМИР ЙЎЛ БОШҚАРМАСИДАН** қуйидаги мазмунда жавоб олинди:

— «Нимани яширишмоқчи?» сарлавҳали луқма Андижон вагон-депо коллективида ва Ўрта Осиё темир йўл бошқармасида Т. Дармонова иштирокида муҳокама қилинди. Материалда келтирилган фактлар тасдиқланди.

Газетанинг бу танқидий материали магистралнинг барча проводниклар резервларида ўрганиб чиқилди.

Проводниклар бригадаси бошлиғи Т. Дармонова **қаттиқ огоҳлантирилди.**

✦ Революцион қайта қуриш совет жамияти турмушининг барча томонларини қамраб олди. Аҳолининг тобора кенг қатламлари барча даражаларда демократиялаш жараёнига жалб этилмоқда. Ошкоралик қарор топмоқда. Янги хўжалик механизми ишлаб чиқилиб, жорий этилмоқда, ташаббускорлик ва социалистик омилкорлик учун кенг майдон очилмоқда.

Жамиятнинг сиёсий системасида касаба союзларининг роли ортмоқда. 1989 йил март ойида ўтадиган СССР халқ депутатлари сайловидан бошлаб меҳнаткашларнинг оммавий жамоат ташкилоти — касаба союзлари биринчи марта бевосита давлат ҳокимиятининг олий органларида вакил бўладилар. Шундай қилиб, касаба союзларининг мамлакат социал-иқтисодий ривожланишини бошқаришда, меҳнаткашларнинг қонуний ҳуқуқлари ва манфаатларини ҳимоя қилишда иштирок этиш имкониятлари анча кўпаяди.

Мамлакатимизнинг гражданлари бўлган барча касаба союз аъзолари, барча сайловчилар касаба союзлари ўзлари сайлаб қўйган СССР халқ депутатлари орқали қандай ишлар қилишларини, қайта қуришнинг ҳозирги масъулиятли босқичида уларнинг позицияси ва ҳаракат программаси қандайлигини, халқ учун ҳаётий муҳим бўлган социал муаммоларни ҳал этишда уларнинг иштироки нималарда ўз ифодасини топишини билишга ҳақлидирлар.

ҚАЙТА ҚУРИШ УЧУН, МЕҲНАТКАШЛАР МАНФААТЛАРИ УЧУН КУРАШАЙЛИК

СССР касаба союзларининг сайловолди платформаси

ПАРТИЯ БИЛАН БИРГАЛИКДА!

Совет касаба союзлари КПСС Марказий Комитетининг «Партияга, совет халқига Мурожаатномаси»да баён этилган мамлакат Коммунистик партиясининг сайловолди платформасини тўла-тўкис қўллаб-қувватлаётганликларини изҳор этадилар.

Партия қайта қуриш йўлидан собитқадамлик билан боришга азму қарор берганлиги, қайта қуришга бутун куч-ғайрати, коллектив ақл-идроки ва коллектив иродасини сарфлаётганлиги; актив социал программани амалга ошириш, социалистик демократияни янада ривожлантириш, ленинча миллий сиёсатни ўтказиш, совет кишиларининг ҳозирги ва келгуси авлодлари учун тинч яшаш шароитларини таъминлаш мақсадида имкони бўлган барча ишларни қилаётганлиги меҳнаткашлар, бутун совет халқи манфаатларига батамом ҳамоҳангдир.

Партия билан мустаҳкам бирликда касаба союзлари социализмнинг янги демократик, инсонпарвар қиёфаси учун, самарали ва муттасил ривожланиб бораётган экономикага эга бўлган, социал адолат, юксак маданият ва ахлоқ, чинакам халқ ҳокимияти ҳамда барча миллатлар ва элатларнинг тенглиги тантана қиладиган социализм учун курашмоқда.

МЕҲНАТКАШ ХАЛҚНИНГ ТЎЛА ҲОКИМИЯТИ УЧУН!

Касаба союзлари халқ депутатлари Советларининг тўла ҳокимиятидан, мамлакатнинг ҳақиқий хўжайинлари сифатида Советларнинг дастлабки моҳияти тикланишидан ниҳоятда манфаатдордирлар. Тўла ҳуқуқли, ишчан, халқ депутатлари Советлари ва касаба союз ташкилотлари — меҳнаткаш кишилар манфаатлари йўлида жамиятимиз турмушининг барча томонларини янгилаш учун курашда ишончли иттифоқчилардир. Биз барча бўғинлардаги Советлар составига ишчилар синфи, деҳқонлар, ижодкор зиёлилар, жамоат ташкилотларининг энг илғор вакиллари, давлат миқёсида, дадил, масъулиятни зиммага олиб ва кенг кўламда фикр юритадиган ва ҳаракат қиладиган қайта қуришнинг фаол тарафдорлари сайланиши учун интиламиз. Биз касаба союз аъзоларига мурожаат қилиб, 26 март куни территориал ва миллий-территориал округлардан СССР халқ депутатларини сайлашда ана шундай кишилар учун овоз беришга даъват этамиз.

Касаба союзлари барча совет, давлат ва хўжалик органлари билан ўз муносабатларини тенг ва мустақил шерикчилик асосида йўлга қўйиш зарур, деб ҳисоблайдилар. Биз касаба союзларининг иштирокисиз ёки розилигисиз қабул қилинган ҳамда меҳнат, турмуш ва дам олиш шароитига дахлдор бўлган, аҳолининг у ёки бу гуруҳлари ҳамда меҳнаткашлар табақаларининг манфаатига путур етказадиган уларнинг бошқарув қарорлари ижро этилишини тўхтатиб қўйиш ҳуқуқлари берилишига эришиш учун курашаверамиз.

Касаба союзлари меҳнаткашлар ва меҳнат коллективларининг ҳуқуқларини янада кенгайтириш, меҳнат қонунларини ислоҳ қилиш тарафдоридирлар. Ўз ҳуқуқларидан тўла фойдаланиб, расмиятчилик ва сансалорликка йўл қўймай, меҳнат низоларининг ўз вақтида ва адолатли ҳал этилишини таъминлаш — касаба союзларининг бурчидир. Касаба союз комитетлари меҳнат коллективлари кенгашлари билан мустаҳкам ҳамжиҳатликда ишлайдилар.

Касаба союзлари комсомол, хотин-қизлар ва ветеранлар ташкилотлари ҳамда қайта қуришда амалий иштирок этиш, халқ фаровонлиги ҳақида ғамхўрлик қилиш муддаолари бўлган бошқа барча жамоат ташкилотлари ва ҳаракатлари билан ҳамкорликнинг янги, тобора самарали формаларини қидирадилар ва ривожлантириб бораверадилар.

Биз фикрларнинг социалистик хилма-хиллигини, ижтимоий турмушнинг барча соҳаларида ташаббускорликнинг кенг кўламда ривожлантирилишини қутлаймиз. Айни вақтда социализмга қарши бўлган, қайта қуришга қарши бўлган кайфиятлар ва хатти-ҳаракатларни касаба союзлари ҳеч қачон қўллаб-қувватламайдилар.

СССР халқларининг бирлиги ва дўстлигини бутун куч-ғайрат билан мустаҳкамлаш, ҳар бир республика суверен ҳуқуқларининг кенгайиши, миллатлар ва элатлар қонуний манфаатларига риоя этилишига, кўпмиллатли Совет давлатининг мустаҳкамланишига ҳар жиҳатдан ёрдам бериш — ана шулар бугунги кунда совет касаба союзларининг асосий вазифаларидан биридир. Касаба союзлари янгича сиёсий фикрлаш негизида халқаро ҳамкорликнинг барча формаларини активлаштиришдан, барча мамлакатлар халқлари билан ҳамжиҳатликни ривожлантиришдан ҳам манфаатдордирлар.

ЭКОНОМИКА ИНСОН ХИЗМАТИДА БЎЛСИН!

Партиянинг иқтисодий стратегиясини бажонидил қўллаб-қувватлаётган касаба союзлари халқ хўжалигини социал соҳага буриб юбориш учун қатъият билан курашаверадилар, бу эса қуйидагиларни талаб этади:

— шу яқин орада «А» группаси саноат тармоқлари бир қанча корхоналарини халқ истеъмоли товарлари ишлаб чиқаришни мўлжаллаб қайтадан ихтисослаштириш, «Б» группаси корхоналари учун юқори унумли ускуналар ишлаб чиқарилишини таъминлаш;

— ҳарбий харажатларни қисқартириш, мудофаа корхоналарининг бир қисмини халқ учун товарлар ва гражданлар учун бошқа маҳсулотлар ишлаб чиқаришга ўтказиш;

— аҳолининг кундалик талабларини қондириш билан бевосита боғлиқ бўлмаган янги корхоналар қурилишини имкони борича чеклаб қўйиш;

— ниҳоятда зарурат бўлмай туриб, халқ маблағларини биринчи галдаги социал вазифаларни ҳал этишдан чалғитадиган қимматга тушадиган объектлар бунёд этишдан воз кечиш.

Касаба союзлари шу яқин йиллар ичида миллий даромаднинг истеъмолга мўлжалланган улуши ортишига, иқтисодий тараққиётнинг қуйидаги нуфузли йўналишларини ҳар жиҳатдан қўллаб-қувватлашга ҳаракат қиладилар. Бу нуфузли йўналишлар орасида: халқни озиқ-овқат билан таъминлаш, сифатли ва меҳнаткашларнинг курби етадиган кенг истеъмол товарлари ишлаб чиқариш, уй-жой қурилиши, меҳнат муҳофазаси, сиҳат-саломатлик ва атроф-муҳит муҳофазасини таъминлайдиган ишлаб чиқаришни ривожлантириш бор. Касаба союзларининг куч-ғайратлари илмий тадқиқотлар самарадорлигини оширишга, яъни фан ва олий мактабда туб қайта қуришни амалга оширишга, меҳнаткашларнинг оммавий, илмий-техникавий ижодкорлигини ривожлантиришга, фан ютуқлари ва техникавий ечимларнинг тез жорий этилишига, ресурслардан тежаб-тергаб сарфлаш ҳар бир меҳнат коллективи учун норма бўлиб қолишига қаратилади.

Юксак касб-кор маҳоратини, меҳнатга, ўз ишига ҳалол муносабатни тарбиялаш энг муҳим вазифамиз бўлиб қолаверади.

Касаба союзлари ўз-ўзини бошқариш, хўжалик ҳисоби ва ўзини-ўзи пул билан таъминлаш негизида меҳнатни ташкил этишнинг янги прогрессив формаларини жорий этиш асосида меҳнат коллективлари ва регионлар фаолиятини қайта қуриш, социалистик мусобақани ҳар жиҳатдан ривожлантириш, ҳар бир ходим амалда ўз корхонасининг чинакам хўжайини бўлишига имкон берадиган шарт-шароитларни яратиш тўғрисида ғамхўрликни кучайтираверадилар.

ҲАЛОЛ МЕҲНАТКАШ ФАРОҒАТДА ЯШАСИН!

Касаба союзлари «Ҳар кимдан қобилиятига яраша — ҳар кимга меҳнатига яраша!» деган социализм принципининг ҳақиқатан амалга оширилиши учун курашмоқдалар. Иш ҳақининг меҳнат натижалари билан барча учун бевосита ва аниқ бўлган алоқасини таъминлаш, ҳар қандай кўринишдаги текисчиликка барҳам бериш зарур. Касаба союзлари барча табақадаги ходимлар учун ҳар бир кишига нормал яшаш имкониятини берадиган иш ҳақининг кафолатли минимумига эришиш учун курашадилар.

Биз иш вақти режимини такомиллаштириш, отпуска даврини узайтириш учун курашамиз.

Коллектив шартномалар ролини кескин ошириш зарур бўлади, бундай шартномалар тузилаётганда, касаба союзлари меҳнаткашларнинг адолатли талабларини принципиаллик ва қатъият билан ҳимоя қилишлари керак. Оғир жисмоний ва қўл меҳнати ҳамда малака талаб этмайдиган меҳнатни бартараф этиш суръатларини жадаллаштиришга эришиш учун касаба союзлари алоҳида ғамхўрлик қиладилар. Касаба союз органлари, касаба союзларининг техника инспекцияси одамлар ҳаёти ва сиҳат-саломатлигига хавф мавжуд бўлган ускуналар ёки ишлаб чиқаришларни қатъият билан тўхтатиб қўяверадилар.

Касаба союзлари нарх белгилашнинг илмий жиҳатдан асосланган бўлиши, солиқ солишнинг даромадга қараб расамади билан ўзгариши ва унинг табақаланиши учун актив курашадилар. Чакана нархларнинг ҳар қандай ислоҳоти фақат умумхалқ муҳокамасидан кейингина амалга оширилиши мумкин: бизнинг қатъий позициямиз ана шундай.

Биз кооперативлар тарафдоримиз, аммо уларнинг фаолияти совет кишиларининг эҳтиёжларини қондиришга қаратилган бўлиши керак, бойлик орттириш ва чайқовчилик истисно этилиши лозим.

Моддий бойликларни тақсимлаш, айниқса, озиқ-овқат моллари ва тақчил товарларни тақсимлашда социал адолатнинг бузилаётганлиги меҳнаткашлар ғазабини қўзғатмоқда, биз бундан буён савдо, умумий овқатланиш ва хизмат кўрсатиш соҳасида ишчи назоратининг таъсирчанлигини ошириш ниятидамиз.

Биз ҳар бир меҳнат коллективида ва ҳар бир регионда уй-жой билан таъминлашнинг аниқ ва реал программалари амалга оширилиши тарафдоримиз. Ижтимоий истеъмол фондларини шакллантиришга ва тақсимлашга янгича ёндашувлар зарур. Ҳар бир республикада болалар учун шундай нафақа системасини жорий этиш кераккки, бу болали оилалар моддий фаровонлигига социал кафолат бўлсин ва демографик вазиятга ижобий таъсир ўтказсин. Касаба союзлари ҳозир пенсия олаётган уруш ва меҳнат ветеранлари тақдирига кўпроқ эътибор берилишига эришмоқчилар. Пенсиялар тўғрисида янги Қонун тайёрлаш чоғида биз пенсиялар миқдорини оширишга, жумладан, қарилик пенсиясининг минимал миқдорини тирикчилик минимуми даражасигача кўтаришга, социал страхование пенсиялари ва нафақаларининг муттасил оширилишига, ишчилар, хизматчилар ва колхозчилар учун пенсия таъминотининг бир хил бўлишига ҳаракат қиламиз. Меҳнаткаш хотин-қизларнинг социал жиҳатдан муҳофаза этилишини анча кучайтиришни касаба союзлари ўзларининг биринчи галдаги вазифаларидан бири, деб биладилар. Оилани мустаҳкамлаш, оналик ва болаликни муҳофаза этиш юзасидан жамоат-давлат программасини ишлаб чиқиш зарурати етилди. Пухта ўйланган ёшлар сиёсатини ишлаб чиқиш диққат-эътиборимизни талаб қилмоқда. Ҳар бир меҳнат коллективида йигит-қизлар касб-ҳунар малакаси ортиб боришининг кафолатли системасини яратиш зарур.

Касаба союзлари бепул ва барчага баравар бўлган сифатли медицина ёрдами принципларига асосланган мамлакатдаги соғлиқни сақлаш системасини тубдан яхшилаш, соғломлаштириш иши миқёсларини кенгайтириш, даволаш-профилактика ёрдамини меҳнат коллективларига яқинлаштириш тарафдоридирлар. Касаба союзлари келгусида ҳам соғломлаштириш тармоғи ва туризм муассасаларини ривожлантиришга, кўпроқ оила билан дам олишни уюштириш учун шарт-шароит яратишга, соғломлаштириш муассасаларида хизмат кўрсатиш сифати ва маданиятини тубдан яхшилашга узлуксиз эътибор берадилар.

Ер ва унинг бойликларини, сув ресурслари, ҳаво, ўсимлик ва ҳайвонот дунёсини асраш ҳамда улардан оқилона фойдаланиш борасидаги миллий ва халқаро стандартларни бузганлик учун хўжалик органларининг Қонунга кўра қаттиқ жавобгарлигини белгилаб қўйиш зарур — бизнинг позициямиз ана шундай.

СОВЕТ КИШИЛАРИНИНГ ЮКСАК МАЪНАВИЯТИ ВА АХЛОҚ-ОДОБИ УЧУН!

Касаба союзлари ўзларининг бутун фаолиятларида меҳнаткашларнинг граждан онглилигини ошириб бораверишь, уларнинг маънавий эҳтиёжлари ўсишига ҳамда олий маданий қадриятлардан баҳра олиш имкониятларини ўстириб бораверишга ёрдам беришдек ленинча қоидага суянадилар. Қайта қуриш шароитида касаба союзлари ҳамма ерда маънавий соҳага нисбатан «қолдиқ принципи»нинг бартараф этилишига эришиш, бу соҳани ривожлантиришга ажратилаётган давлат маблағларининг кўпайиши, маданий сиёсатда социал адолатнинг қарор топиши учун курашаверадилар.

Касаба союзлари маданият ва спортга ўз бюджетининг катта қисмини сарфламоқдалар. Давлат органлари билан ҳамжиҳатликда ишлаб биз ҳар бир районда, ҳар бир йирик аҳоли пунктида дам олиш маркази яратилишига эришмоқчимиз, радио ва телевидение кўрсатувларининг ҳар бир район ва йирик аҳоли пунктида яхши қабул қилинишини таъминлашга ҳаракат қиламиз. Касаба союзлари кўп миллатли совет санъатининг барча жанрлари, халқ ижодиёти ҳар жиҳатдан барқ уриб ривожланиши, СССР қардош халқлари маданиятининг бир-бирини бойитиши учун зарур шарт-шароитлар яратилиши учун курашадилар.

Касаба союзлари умумтаълим, ҳунар мактаби ва олий мактабни қайта қуришда актив иштирок этиш, ижодий союзлар билан биргаликдаги фаолиятни анча яхшилаш, ижодкор ва илмий зиёлилар, халқ маорифи ходимларининг қонуний манфаатлари ҳимоя этилишини кучайтириш зарур, деб ҳисоблайдилар.

Меҳнаткашларга маданий хизмат кўрсатишни ташкил этиш, театрлар, музейлар, концерт заллари, спорт иншоотларига кириш учун билет нархларининг барқарорлиги ва уларни ҳамма сотиб олиши мумкин бўлишини касаба союзлари ҳамиша диққат марказида тутадилар. Биз болаларга, кўп болали оилаларга, пенсионерларга, студентлар ва ўқувчиларга маданият ва спорт муассасаларига бориш учун кўпроқ имтиёзлар берилиши тарафдоримиз.

Касаба союзлари жамиятни маънавий-ахлоқий поклаш тарафдоридирлар, улар бюрократия, порахўрлик, ошна-оғайнигарчилик, жиноятчилик ва бошқа салбий ҳодисаларга қарши курашадилар. Биз ичкиликбозлик ва алкоголизм, гиёҳвандликни таг-томири билан йўқотишга эришмоқчимиз, соғлом турмуш тарзини фаол қарор топтириш учун курашамиз.

Касаба союзлари ошкоралик бундан буён ҳам янада кенгайиши учун, оммавий ахборот воситаларида қайта қуриш ва жамиятни демократиялашнинг мураккаб жараёнлари ҳаққоний акс этиши учун ҳар томонлама ёрдам берадилар. Нимаики мамлакат тақдирига, меҳнаткашлар аҳволига дахлдор бўлса, буларнинг ҳаммаси касаба союзлари эътиборида бўлади ва бу юмушларни бажаришни касаба союзлари ўзининг бурчи деб билади. Кўпгина касаба союз органлари етарлича фаоллик кўрсатишмаётгани учун адолатли тарзда танқид қилинмоқда. Биз бу танқидга амалий иш билан жавоб беришимиз, ишдаги расмиятчилик ва бюрократизмдан қатъият билан ҳоли бўлишимиз, касаба союзларининг ички турмушини дадиллик билан қайта қуришимиз керак. Касаба союзлари, улар сайлайдиган СССР халқ депутатлари ижтимоий ташаббускорликни ва қайта қуриш ғояларини қўллаб-қувватловчи гражданлик ҳаракатини ҳар томонлама ривожлантириш учун бутун куч-ғайратларини сарфлайдилар, халқ фаровонлиги ва социализм мақсадларини ўйлаб, ўз фаолиятларини жамиятимизни революцион янгилашнинг вазифаларини ҳал этишга йўналтирадилар. Совет ҳокимиятининг олий органларида меҳнаткашларнинг ҳуқуқлари ва манфаатларини ташаббус кўрсатиб қаттиқ ҳимоя қиладилар.

Дунё овози

НАРХЛАР ИСЛОҲ ҚИЛИНАДИ

БЕРЛИН. Нарх белгилашни ислоҳ қилиш зарурлиги ГДР аҳолисини лоқайд қолдирмади ва кўп мулоҳазаларга сабаб бўлди. «Нойес Дойчланд» газетаси газетхонларнинг хатларини таҳлил қилиб, бу хусусда ғоят хилма-хил фикрлар билдирилаётганини таъкидлади.

ГДРда кундалик зарур молларнинг нархи асосан ишлаб чиқариш харажатларидан камроқ, бошқа товарларнинг нархи эса ҳақиқий ишлаб чиқариш харажатларидан анча юқори. Шу сабабли товарларнинг биринчи группаси нархини ошириш, иккинчи группаси нархини эса камайтириш таклиф қилинмоқда. Нон, сув ёки электр энергия нархининг қимматроқ бўлиши уларни омилкорлик билан сарфлашга мажбур қилади, дейишмоқда.

ГДРда нархлар салкам йигирма йилдан буён оширилгани йўқ, квартира ҳақи ва маиший хизмат тарифлари ўзгаришсиз қолмоқда.

(ТАСС).

МАМЛАКАТЛАР ВА ОДАМЛАР

ХОТИН-ҚИЗЛАР ҚАЕРДА ИШЛАЯПТИ?

● Яқинда Райт университети қизиқ маълумотларни эълон қилди. Унга кўра, АҚШда хотин-қизлар ишчи кучларининг 40 процентдан кўпроғини ташкил этади. Уларнинг ярмидан кўпроғи аксарият савдо ва хизмат кўрсатиш соҳаларида банд.

Умуман олганда мамлакатда 55 миллион меҳнатга яроқли хотин-қиз бор. Уларнинг 39 миллиони тўла иш ҳафтасида, 2,2 миллиони эса қисқартирилган иш ҳафтасида меҳнат қилади. 10 миллион нафар хотин-қиз ихтиёрийлик асосида ишлайди, бироқ моддий рағбат кўрмайди. 3,8 миллион хотин-қиз ишлашни хоҳлайди, бироқ оилавий сабабларга кўра, ўз орзусига ета олмаяпти.

Хотин-қизларнинг аксарияти, яъни қарийб 9 миллиони ёзув-чизув ишлари билан шуғулланувчи кичик хизматчи;

— 6,4 миллиони саноат ишлаб чиқаришида банд. Бироқ 3,7 миллионигина бевосита ишлаб чиқариш жараёнларига жалб этилган.

— 4,9 миллиони котибалик, стенографистка ва машинистказлик билан шуғулланади;

— 4,1 миллиони савдода;

— 3,7 миллиони медицинада;

— 3,3 миллиони умумий овқатланиш ва хизмат кўрсатишда;

— 2,8 миллиони ўрта ва олий мактабда ишлайди.

Бундан 20 йил муқаддам эркаклар ва хотин-қизлар меҳнатига баравар ҳақ тўлаш тўғрисида Қонун қабул қилинган эди. Бироқ дейишади маълумотларни тайёрлаган мутахассислар, хотин-қизлар илгаригидек эркакларга қараганда кам ҳақ олишмоқда.

ИСТИҚБОЛЛИ УСУЛ

● АҚШлик Уильям Скайф помидордан эртаки ва мўл ҳосил етиштиришнинг янги технологиясини ишлаб чиқди. Олим уни «экинларнинг кўчиши» деб атади. Майнинг охирида, АҚШнинг Ўрта Ғарбида тунги совуқлар энди-энди тамом бўлай деганда, Айова штатининг худди ана шу минтақасида жойлашган бир неча фермер хўжаликларидаги эгатларда помидор тупларининг бўйи бир-бир ярим метрга етади. Уларда катта-катта қип-қизил помидорлар пишиб етилади. Бунинг ҳеч қандай сири йўқ. Қизара бошлаган помидор кўчатларини махсус тувакларда юк машиналарига ортиб қиш ойларида ҳам иссиқ бўладиган субтропик Флоридадан кўчириб келтиришган.

Ихтирочи помидор кўчатларини узоқ масофаларга ортиб келтиришни янги усулнинг асосий хосияти деб ҳисобламоқда. Маълумки, оддий технологияга кўра, гуллаб турган кўчатларни ҳам кўчириб ўтказиш тавсия этилмайди. Бироқ, янги усулда помидор туплари ўзлари етиштирилаётган сиғими 20 литрли тувакларда ташиб кетилади. Улар манзилга етказилгач тувакларга тупроқ солиниб, тахминан 15 сантиметр чуқурликка кўчатлар ўтказилади. Тувакларнинг четларидан туйнуклар очилади-ки, улар помидор тупларининг янги шароитда чуқур илдиз отишини таъминлайди. Ўсимликка мунтазам равишда суюқ ўғит бериб турилади.

«Экинларнинг кўчиши» программаси ўтган йили дастлабки синовдан ўтказилди. Синовда қатнашганлардан бири — Роберт Граафнинг сўзларига қараганда, эртаки помидорларни сотишдан олинадиган қўшимча даромад об-ҳаво шароитларига кўра, энг оғир келган ўтган йилда ҳам унга қурғоқчиликдан эсон-омон чиқиб олиш имконини берди. Бу йил программанинг синови давом эттирилади ва кенг кўламда ўтказилади.

(ТАСС).

Янги ҳаво дарвозаси

Туркиялик мутахассислар мамлакатнинг энг катта савдо-саноат ва маданий маркази — 6,5 миллион аҳолиси бўлган Истамбул шаҳри учун иккинчи аэропорт қурилиши лойиҳасини тайёрлашга киришдилар.

«Терjuман», газетасининг хабар қилишича, иккинчи ҳаво порти мамлакат ички авиа йўлларида хизмат қилиш учун мўлжалланган. Аэропортни шаҳарнинг Осиё қисмида бунёд этиш режалаштирилмоқда. Янги аэропорт қурилаётган район эркин савдо транспорт зонаси, деб эълон қилинади. Бу ерда доимий ишлайдиган электрон техника ярмаркасини ташкил этиш мўлжалланмоқда.

(ТАСС).

САНЪАТ — ДЎСТЛИК ЭЛЧИСИ

Тошкент ва унинг АҚШдаги биродари — Сиэтл шаҳри рассомлари ҳамкорликда график асарлар кўргазмасини ташкил этиш ҳақида якдил қарорга келдилар.

Кўргазманинг шу йил май ойида, Тошкент ва Сиэтл шаҳарлари раҳбарлари конференцияси арафасида очилиши кутилмоқда. Бир йўла, яъни параллел равишда биродарлашган шаҳарларда намойиш этиладиган кўргазма, шубҳасиз, ўзаро маданий алоқаларни янада кучайтиришга хизмат қилади.

Ўз асарлари билан масъулиятли кўргазмада иштирок этадиган рассомлар орасида тажрибали санъаткорлар ҳам, ёшлар ҳам бор.

СУРАТДА: Кўргазмага тайёргарлик кўраётган тошкентлик график рассомлар. (чапдан ўнгга) Анвар Мамажонов, Александр Ли, Қутлуғ Башаров, Марат Содиқов, Эркин Охунов, Нуриддин Калонов, Александр Пономарев, Мадат Кагаров, Лариса Даватц ва Василий Беспалько.

Р. ШАГАЕВ фотоси (ЎзТАГ).

БОШИ БЕРК КЎЧАДАН ЧИҚИШНИ БИЛАМИЗМИ?

● *Газетада босилган бир мақола ҳақидаги мулоҳазалар*

«Ташкентская правда» газетаси 23 февралда «Мунозара клуби» рубрикаси остида Ўзбекистон ССР Ички ишлар министри биринчи ўринбосари Э. А. Дидоренконинг редакция саволларига жавобларини «Боши берк кўчага миллий муносабатларни кескинлаштираётган кишилар йўл бошламоқдалар» деган сарлавҳа билан босиб чиқарди.

Муаллиф ва редакциянинг миллатлараро муносабатлар, жиноятчиликка қарши курашнинг кўпгина муаммоларини ёритиб бериш йўлидаги хоҳиш-истакларини фақат табриклаш мумкин.

Мақолада эътиборга лойиқ, қўшилиш мумкин бўлган фикрлар талайгина.

Шунга қарамай мазкур чиқишни мақтовли баҳолашдан ўзимизни тиймоқчимиз. Бунга бир қанча сабаблар бор. Энг муҳими — мунозара қилиш маданиятининг етишмаслиги, ҳақиқатга охирги босқич сифатида насиҳатомуз тус берилиши, баҳолашлар ва хулосаларнинг исботланмаганлигидир.

Баҳслашиш маданияти ҳақида принципиал тортишиб ўтиришга ҳожат қолмаган бўлса керак. Бунга Бутуниттифоқ XIX партия конференцияси «Ошкоралик тўғрисида»ги резолюциясида якун ясаган: «Конференция барча коммунистларга, барча партия ташкилотларига мурожаат қилиб, оммага ҳақиқатни етказишга, социалистик демократизмни, мунозара олиб бориш маданиятини актив ривожлантиришга, ҳар қандай масалаларни жўшқин ва очиқ-ойдин муҳокама қилиш, совет кишилари ташаббуси ва ижодий фикрини намоён этиш учун қулай шарт-шароит яратишга даъват этади».

Шу нуқтаи назардан қараганда «Ташкентская правда»нинг ўз газетхонларини «Мусоҳаба берувчининг жавобларини, улар анчагина катта ҳажмда бўлса-да, тўлиқ босиб чиқариш ҳақидаги истаги бажарилди» деган огоҳлантириши кишини ҳушёр торттиради. Редакциянинг бундай «эслатмаси»дан мусоҳаба берувчи нималар демоқчи бўлгани олдиндан яққол кўриниб турибди. Бироқ газетадаги фикрлар плюрализми наҳотки уй-жой майдонини алмаштиришга доир ихтиёрий эълонлар тахтасига ўхшаш бўлса?

Худди шу масалада ўша «Ошкоралик тўғрисида»ги резолюцияда аниқ-равшан айтиб қўйилган: «Ошкоралик оммавий ахборот воситаларининг социал, ҳуқуқий ва ахлоқий жавобгарлигини назарда тутади. Юксак ғоявийлик ва маънавийлик, билимдонлик, профессионал одобга қатъиян риоя қилиш, ахборот шак-шубҳасиз тўғри... бўлиши лозим».

Ўзбекистон Компартиясининг ҳозирги Марказий Комитети ошкоралик даврида баҳс-мунозара юритишнинг муқаррарлигини қандай тушунишини аниқ белгилаб олди — у тўғри ва ҳалол нуқтаи назарни, самара келтирадиган тортишувларни қўллаб-қувватламоқда. Бундай мунозаралар, деб таъкидлаб ўтилди Марказий Комитетда фан ва маданият арбоблари билан бўлиб ўтган кенгашда, жамоатчилик фикрини, республика аҳолиси турли қатламлари манфаатларини тўлиқроқ аниқлаш ва ҳисобга олишга ёрдам беради.

Биз тилга олиб ўтган мақолада гап нима ҳақда борган? Ҳамма нарса тўғрисида фикр юритилаверган, тилга олинган ҳар бир далилга қатъий, панд-ўгит тарзида баҳо берилган, баҳс-мунозарага мутлақо ўрин қолдирилмаган. Ички ишлар министрининг биринчи ўринбосари қайси мулоҳазаларга кўра республика партия ва ҳукуматининг раҳбарларини ўз ҳимоясига олиш йўлини тутаётганлигини ҳам тушуниб бўлмайди.

Мана, мусоҳабадаги баёнотлардан биттаси: «Ҳатто расмий босилган мақолаларнинг мазмунига таянган ҳолда шуни ишонч билан тасдиқлаш мумкинки, республикада қайта қуриш муҳолифларининг кенг тармоқ отган яширин штаби фаолият юритмоқда».

Бундай ишонч қаердан пайдо бўлган, қайта қуриш муҳолифларининг «яширин штаби ҳақида расмий босилган мақолалар» қайси? Баёнот шу қадар жиддий бўлса-да, бутун мусоҳаба давомида исбот қилиб берилмаган.

«Собиқлар» томонидан қайта қуришга тўсқинлик қилинаётгани кўпдан буён ҳаммага яхши маълум. Аммо республика Ички ишлар министрлиги аппарати конкрет равишда «қаршилик кўрсатувчилар» ҳақидаги расмий далил-исботларга эга экан, у ҳолда муҳолифлар нима сабабдан ҳамон ўз қора ишларини давом эттириб келишяпти? Агар бу баёнот шунчаки баландпарвоз сўзлар йиғиндиси бўлса, аниқ оператив ишни, тўғрироғи, камчиликларни одамларни жунбушга келтирувчи бундай ишора билан пардалашга не ҳожат?

Мусоҳабада тилга олиб ўтилган далиллар «Правда Востока»да босилган мақолалардан аллақачонлар кўпчиликка маълум. Жумладан, республика Олий судидаги «ишларни бузиш» ҳам, Т. Х. Гдлян группасига кўрсатилган қаршилик ҳақида ҳам. Бу хусусда мамлакат матбуотида биринчи бўлиб «Правда Востока» 1987 йилдаёқ ёзган эди. Қотиллик ва ўт қўйишлар тўғрисида эса оммавий ахборот воситалари оммани жуда кенг хабардор қилганлар.

Буларнинг ҳаммаси бор гаплар. Бироқ улар ўтмиш бўлиб қолиши учун республика Ички ишлар министрлиги нималар қиляпти? У боши берк кўчадан қандай чиқиб олиш мумкинлигини биладими? Билса керак, эҳтимол. Аммо қандай қилиб? Мусоҳабани синчиклаб ўқиб чиқасиз-у бу саволга жавоб топа олмайсиз.

Шунга қарамай келтирилган далиллар республика Ички ишлар министрлиги раҳбарларидан бирининг асосий ташвишини кўрсатиш мақсадида сахийлик билан қалаштириб ташланган: булар ҳар нарсага доир далиллар бўлиб, улар орасида партия, хўжалик ва ҳуқуқни муҳофаза қилиш аппаратларини мустаҳкамлаш учун бу ерга юборилган кишиларни республикадан суриб чиқаришга интилиш, яъни норасмий ташкилотларнинг ғаламис тўдалари ёзган варақалар ҳам тилга олинган.

Бу қадар юқори мансаб эгасининг «Биз ва улар» деб фикр юритиши нимаси? «Биз» — тартиб ўрнатгани келганлар, «улар» порахўрлик ва турғунлик даври ботқоғига ботганлар демоқчида.

Ҳа, биз ҳозир эга бўлган нарсаларнинг ҳаммаси тасқара шаклда юзага қалқиб чиққан республикага ёрдам бериш учун жуда кўплаб ўз касбининг усталари келишди. Ўзбекистондаги соғлом кучларнинг илтимоси билан келишди улар. Ҳамма бир бўлиб ишлаши керак эмасми, ахир?

Бундай ҳамкорлик муҳолифлари эса фақат «келгинди европаликлар»гагина қарши чиқаётганлари йўқ! Тўсиқ миллий хусусият эмас, балки синфий чўққига қараб қўйилди. Ярим аср муқаддам Тошкентда туғилган «маҳаллий европалик»ка улар шундай хат йўллашяпти: «Сен яхшиси, бизнинг жойларимиздан, умуман Ўрта Осиёдан жўнаб қол. Агар кетмасанг, ўлимга маҳкумсан».

Бу хат журналистга юборилган.

Улар ўзбекка телефон қилишяпти: «Сен ўзбеклар пахта қулларига айланиб қолишган, деган жуда тўғри хулосага қарши нега баҳслашяпсан? Шўрингга шўрва тўкилиб қолмасин тағин!»

Бу бизнинг мухбиримизга бўлган қўнғироқ.

Эдуард Алексеевич ва «Ташкентская правда»даги ҳамкасабаларимиз, мана қаёққа қараши керак эди. Келгиндиларга қаршилик кўрсатишаётгани йўқ ҳақиқатга, умумий хонадонимизда содир бўлаётган саришталикка қаршилик кўрсатишяпти улар.

Сизнинг кашфиётингиз эса жуда ғалати: «Ўзбекистон территориясида жиноятчи «обрўли кишилар» вакиллари иштирок этаётган «қонундаги ўғрилар»нинг регионлараро ўнта йиғини рўйхатга олинди». ёки «Норасмийлар — курашчилар ролига даъво қилаётган ниқобланган жиноятчилар».

Уларга ким барҳам бериши керак? Ёки эндиликда Ички ишлар министрлиги фаолиятидаги асосий вазифа одамларни юқоридаги сингари маълумотлар билан ғалаёнга келтириш ҳамда «қонундаги ўғрилар» йиғинларини четдан туриб кузатишдан иборат бўлиб қолдими? У ҳолда мана шу аниқ масалага доир алоҳида мусоҳаба ўқиш қизиқроқ бўлур эди. Борди-ю оперативчиларнинг бош вазифаси ҳаётимизни жиноятчилардан тозалашдан иборат деб ҳисоблясак, бошқа бир маълумот ҳам бизни қизиқтиряпти: эркинликда «қонундаги ўғрилар» ёки «ниқобланган норасмийлар»нинг қанчаси бемалол сайр қилиб юрибди? Ваҳолонки, улар ҳам умуман норасмийлар эмас, балки энг оддий жиноятчилардир.

Бироқ бу ҳақдаги маълумотлар киши хотиржам бўладиган даражада эмас. Буни мусоҳабанинг ўзидан, сўнгги саволга жавобдан ҳам билиб олиш мумкин. «Дарҳақиқат, ўтган йили республикада жиноий қидирув йўли билан қайд этилган жиноятлар сони ўсганлигини таъкидлаш керак».

Шундан сўнг жиноятчилик ўсиб бораётганлигининг сабабларига доир назарий фикр-мулоҳазаларни ўқиймиз, улар шу қадар кўпки, безорилар, талончилар ва зўравонларга ҳамма бир бўлиб ёпирилиши зарурлигини таъкидлайдиган даъватлар ҳам бор.

Бундай даъватлар яқин ўтмиш бисотидан олинган. Аммо ўзини-ўзи танқид руҳида аниқликлар киритилмаган: бизнинг осойишталигимизни таъминлашга мутасадди бўлган кишилар пухта ишлашмаяпти, деган гапдан нарига ўтилмаган. Ўзига ўзи танқидий руҳда қараш хислати жами нопокликларни бостиришга қодир каттакон бир аппаратни қўлида ушлаб турган генералга етишмаётган экан, бутун мусоҳаба давомида унинг шикоят қилганлигини тушуниш қийин эмас. Текширишлар ва назоратга олишлар оперативчиларнинг қўлини боғлаб қўйди, дейди у. Аммо жиноятчилик ўсиб кетди-ку! Шу нарса бурчи ҳисобланган кишилар нима учун текшириш ўтказмасликлари керак? Ёки бу тоифадаги ходимлар танқиддан холи қилиб қўйилган давр қонун-қоидалари ҳамон ўз кучини сақлаб турибдими?

Охирги гап. Биз ҳуқуқий давлат сари бормоқдамиз. Газета мақоласида бир одамга чайқовчи ва миллатчи, бошқасига республика академия фанида «ялмоғиз ови» сардори ёрлиғини ёпиштиришга ким ижозат берди? Агар жиноят мажмуасидан бехабар бўлсангиз, шуни эслатиб қўйишимиз мумкин: бор материалларингизни судга оширинг. Фақат судгина ҳал этишга, кимнинг ким эканлигини, оқни оққа, қорани қорага ажратиб беришга ваколатлидир. Борди-ю академикнинг нопоклиги ҳақида далил-исботлар бўлса, у ҳолда бутунлай бошқа соҳада хизмат кўрсатган кишилар эмас, балки олимларнинг ўзлари ҳукм чиқарсинлар.

Ўз фикр-мулоҳазаларингнинг беқусурлигидан, охирги босқич ҳақиқати деб ҳисоблаган шахсий нуқтаи назардан мароқланишдан воз кечиш қийин, аммо шундай қилиш зарур.

Бошқача ёндашувлар кимга фойда келтириши мумкин? Баъзи одамларга наф етказар, аммо зинҳор ишга эмас.

«Ташкентская правда» чиқишида шундай ёндашувдан узоқлашиб кетилгани сезилиб турибди. Редакция шов-шувли гап кетидан қувган, мақоладаги баҳс-мунозара руҳига мутлақо тўғри келмайдиган қийшайишларни ҳам шу билан изоҳлаш мумкин.

Танқид — ўткир қурол, ундан моҳирона, оқиллик ва эҳтиётлик билан фойдаланиш зарур. Ҳамкасбларимиз чамаси бу ҳақда ўйлаб кўришмаганга ўхшайди.

(«Правда Востока»нинг 1989 йил 25 февраль сонидан).

ЎзТАГ мухбири билан суҳбатда

Ўрта Осиё ва Қозоғистон мусулмонларининг навбатдаги қурултойи шу йил 14-15 март кунлари Тошкентда чақирилади. Регион мусулмонлари Диния бошқармасининг ҳайъати шу ҳақда қарор қабул қилди. Қурултойда Ўрта Осиё республикалари ва Қозоғистонда ишлаб турган барча масжидлар ва қозиятлар (ислом бошқармалари) вакиллари қатнашади. Унда Ўрта Осиё ва Қозоғистон мусулмонлари Диния бошқармасининг қилинган ишлар ҳақидаги ҳисоботи муҳокама этилади, Диния бошқармасининг янги Устави лойиҳаси кўриб чиқилади, бошқарма раҳбарлари сайланади.

— Устав лойиҳасида давлат ва дин ўртасидаги янги муносабатлар билан боғлиқ туб ўзгаришлар кўзда тутилган, бу ўзгаришлар қайта қуриш, демократиялаш ва ошкоралик туфайли бошланди,—деди ЎзТАГ мухбири билан суҳбатда Диния бошқармаси раисининг ўринбосари шайх Юсуфхон Шокиров. — Ҳозир мусулмонларнинг уюшмаларини рўйхатга олиш, бир қанча масжидларни рўйхатга олинган уюшмалар ихтиёрига топшириш, мадрасалар учун комплекслар қуриш масалалари эркин ҳал қилинмоқда, уларда таълим олаётган талабалар сони кўпайтирилмоқда, зарур диний адабиётларни нашр этиш кўзда тутилмоқда, машҳур аллома Абу Исо ат-Термизий таваллудининг 1200 йиллигини нишонлашга тайёргарлик кўрилмоқда. Бизнингча, буларнинг ҳаммаси дин билан давлат ўртасидаги муносабатларнинг Ленин асос солган нормаларига қайтишни билдиради, таассуфки, шахсга сиғиниш ва турғунлик йилларида бу нормалар бузилган эди.

Қурултой Ўрта Осиё ва Қозоғистон мусулмонларининг янги бошлиғини сайлайди. Ҳайъат мажлисида ана шу лавозимга ҳозир диния бошқармаси раиси вазифасини бажараётган Муҳаммадсодиқ Мамаюсупов бирдан-бир номзод сифатида тавсия этилди.

— Янги раҳбар сайлаш зарурати, — деб давом этди Ю. Шокиров, — шу йил февраль ойининг бошларида собиқ муфти Ш. Бобохонов истеъфога чиққанлиги билан боғлиқ. Бундай вазият етилиб қолган эди. Бир гуруҳ диндорларнинг Тошкент шаҳрида ўзидан-ўзи келиб чиққан намойиши воқеаларнинг ривожини жадаллаштирди, холос. Намойиш қатнашчилари муфтига ақидаларни яхши билмайди, исломнинг баъзи маънавий-ахлоқий принципларидан, шариат қоидаларидан чекинган, деб эътироз билдирдилар.

Шу муносабат билан чет эллардаги кўпгина оммавий ахборот воситалари турли уйдирмаларни тарқатмоқда. Чунончи, «Озодлик» радиостанцияси 12 февралдаги эшиттиришида 3 февраль куни Тошкентда бўлиб ўтган намойиш сиёсий тусда эди ва уни маркази Олмаотада жойлашган «Ислом ва демократия» норасмий гуруҳи ташкил этган, деган уйдирмани тарқатди. Бу хусусда Муҳаммадсодиқ Мамаюсупов бундай деди:

— «Ислом ва демократия» деган ташкилот борлигини энди эшитиб турибман. Менга шу нарса маълумки, Тошкентдаги намойишни ҳеч ким ташкил этмаган. Бу намойиш ўзидан-ўзи вужудга келди ва соф диний тусда бўлди, унга фақат бир нарса—диндорларнинг Шамсуддин Бобохонов ишидан норозилиги аллақачон кучайганлиги сабаб бўлди. Намойишнинг мақсади ҳам битта, у ҳам бўлса диния бошқармаси раҳбарлигидан уни четлаштириш эди.

— Биз ҳокимиятга ҳеч қандай эътироз билдирганимиз йўқ,—деди намойишда қатнашган тошкентлик инженер-электрик Абдукарим Рашидов. — Шугина эмас, мен кўпгина аҳли мўминлар билан суҳбатлашдим, уларнинг ҳаммаси қайта қуришни қўллаб-қувватламоқда. Биз фақат муфти истеъфо беришини талаб қилдик. «Ислом ва демократия» ташкилотига келганда эса, бундай ташкилот борлигини ҳеч қачон эшитмаганман.

Редактор
Ў. УСМОНОВ.

ТВ: ҲАФТАЛИК ПРОГРАММА

27 ФЕВРАЛЬ, ДУШАНБА

МТ-I. 7.00 «120 минут». 9.05 «Канизак Изаура». Бадиий фильм, 6, 7 ва 8-сериялар. 12.30 Ҳайвонот оламида. 13.30 Ғалабанинг гулгун шароби. 15.55 Янгиликлар. 16.05 Сайловлар олдидан. 16.15 Концерт. 16.40 Ҳужжатли фильм. 17.00 Болалар соати. 18.00 Мен гапиришни истайман. 18.30 Конькида югуриш. Жаҳон чемпионати. 19.15 Экономика ва биз. 20.05 Спорт ҳамма учун. 20.20 «Канизак Изаура». Бадиий фильм, 8-серия. 21.30 Время. 22.05 Сайловлар олдидан. 22.15 Фильм-концерт. 23.25 Дунё воқеалари. 23.40 Тео Адам таклиф этади. 00.30 Ҳужжатли фильмлар.

МТ-II. 9.00 Гимнастика. 9.15 Илмий-оммабоп фильм. 9.35 Замонамиз қаҳрамонлари. 10.05 Итальян тили. 11.05 Интерспектр. 11.35 Тарих. 12.05 Рус тили. 13.05 «Сирли маҳбус». Бадиий фильм. 14.36 Янгиликлар. 14.45 Концерт. 15.10 Ҳужжатли фильм. 17.35 Янгиликлар. 17.40 Концерт. 18.35 Совет Иттифоқига хизмат қиламан! 19.35 Сенинг кўзинг билан. 20.30 Хайрли тун, кичкинтойлар! 20.45 Конькида югуриш. Жаҳон чемпионати. 21.30 Время. 22.05 Сайловлар олдидан. 22.15 Тонгги почта. 22.45 Хоккей. Миллий лига чемпионати.

УзТВ-I. 15.00 Телефильм. 15.30 «Ўлимга маҳкумлар қасри». Бадиий фильм. 17.00 Телефильм. 17.25 Ботаника. 18.00 Ёш сеҳргарлар. 18.30 Ёшлик. 19.30 Концерт. 20.00 Ахборот. 20.20 Телефильм. 20.30 Ахборот. 20.50 Арманистон мусибати — ҳамманинг қайғуси. 21.20 Манзарали фильм. 21.30 Время. 22.05 Сайловлар олдидан. 22.15 Агросаноат: тажриба ва муаммолар. 22.40 «Тошкент» студияси кўрсатади.

28 ФЕВРАЛЬ, СЕШАНБА

МТ-I. 7.00 «120 минут». 9.05 «Канизак Изаура». Бадиий фильм, 8 ва 9-сериялар. 11.15 Бу бўлган... бўлганди... 11.30 Янгиликлар. 11.40 Болалар соати. 12.40 Дебют. 16.00 Янгиликлар. 16.10 Сайловлар олдидан. 16.20 Ҳужжатли фильм. 16.30 Концерт. 17.05 Келажакка интилган. 17.40 Дунё болалари нималар ҳақида куйлашади. 18.25 Мультфильм. 18.35 Ҳужжатли фильм. 19.15 Дунё воқеалари. 19.30 Мультфильмлар. 19.55 Ҳокимият — Советларга. 20.25 «Канизак Изаура». Бадиий фильм, 9-серия. 21.30 Время. 22.05 Сайловлар олдидан. 22.15 Актуал объектив. 23.15 Дунё воқеалари. 23.30 Ҳужжатли фильмлар 00.25 Концерт.

МТ-II. 9.00 Гимнастика. 9.15 Илмий-оммабоп фильм. 9.35 Оилавий турмуш этикаси ва психологияси. 10.05 Француз тили. 11.05 Қадимий санъат ёдгорликлари. 11.35 Тарих. 12.05 Француз тили. 13.05 «Декабрь кунларидан бирида». Бадиий фильм. 14.20 Янгиликлар. 14.30 Ритмик гимнастика. 15.00 Ҳужжатли фильм. 17.35 Янгиликлар. 17.45 «Имзо». Бадиий фильм. 18.55 Мультфильмлар. 19.35 Ритмик гимнастика. 20.05 Ҳужжатли фильм. 20.30 Хайрли тун, кичкинтойлар. 20.45 Кичик триптих. 20.55 Ҳужжатли фильм. 21.30 Время. 22.05 Сайловлар олдидан. 22.15 «Имзо». Бадиий фильм, 1-серия. 23.25 Баскетбол. СССР чемпионати. 00.45 Янгиликлар. 00.50 Сиз яратган боғ.

УзТВ-I. 15.00 — «Йўл азоби». Бадиий фильм. 16.30 Телефильм. 16.45 Рус адабиёти. 17.15 Телефильм. 17.25 Информатика ва ҳисоблаш техникаси асослари. 18.00 Ёшлик. 18.50 Озиқ-овқат программаси амалда. 19.20 Мультфильм. 19.30 Сиёсий ва иқтисодий билимлар — қайта қуриш ишига. 20.00 Ахборот. 20.20 Шу куннинг долзарб мавзуси. 20.30 Ахборот. 20.50 Фильм-концерт. 21.30 Время. 22.05 Сайловлар олдидан. 22.15 «Шароитга қараб иш тут». Бадиий фильм.

1 МАРТ, ЧОРШАНБА

МТ-I. 7.00 «120 минут». 9.05 «Канизак Изаура». Бадиий фильм, 9-10-сериялар. 11.15 Янгиликлар. 11.25 Концерт. 12.10 Кинопонорама. 13.40 Концерт. 16.00 Янгиликлар. 16.15 Музикали хазина. 16.55 Ҳужжатли фильм. 17.25 Болалар соати. 18.25 Концерт. 19.00 Мультфильм. 19.15 Дунё воқеалари. 19.30 Миллатлараро муносабатлар. 20.15 Шеърият лаҳзалари. 20.20 «Канизак Изаура». Бадиий фильм, 10-серия. 21.30 Время. 22.05 Қайта қуриш: муаммолар ва ечимлар. 23.35 Дунё воқеалари. 23.50 Концерт. 00.15 Ҳужжатли фильм.

МТ-II 9.00 Гимнастика. 9.15 Илмий-оммабоп фильм. 9.35 Информатика ва ҳисоблаш техникаси асослари. 10.05 Немис тили. 11.05 ПТУ ўқувчиларига. 11.35 Физика. 12.05 Немис тили. 13.05 «Имзо». Бадиий фильм, 1-серия. 14.15 Янгиликлар. 14.25 Операдан сюита. 14.45 Ҳужжатли фильм. 17.35 Янгиликлар. 17.45 «Имзо». Бадиий фильм, 2-серия. 19.00 Ҳужжатли фильм. 19.35 Москвадан узоқда. 20.30 Хайрли тун, кичкинтойлар! 20.45 Ҳаракат хавфсизлиги учун. 20.50 Концерт. 21.30 Время. 22.05 Қайта қуриш прожектори. 22.15 «Имзо». Бадиий фильм. 2-серия. 23.20 Янгиликлар.

УзТВ-I. 15.00 Кинопрограмма. 16.00 «Буюк ялангоёқлар». Бадиий фильм. 17.30 Ўқитувчи экрани. 18.00 Янгиликлар. 18.15 Камалак. 19.15 Биз — халқ номзодлари. 20.00 Ахборот. 20.15 Телеочерк. 20.30 Ахборот. 20.50 Концерт. 21.30 Время. 22.05 «Оқ тулпор» изидан». Видиофильм, 1-серия. 23.20 Телефильм.

2 МАРТ, ПАЙШАНБА

МТ-I. 7.00 «120 минут». 9.05 «Канизак Изаура». Бадиий фильм, 10 ва 11-сериялар. 11.15 Янгиликлар. 11.20 Болалар соати. 12.20 Саёҳатчилар клуби. 13.20 Янгра гармон. 15.55 Янгиликлар. 16.05 Сайловлар олдидан. 16.15 Фильм-концерт. 16.45 Ҳужжатли фильм. 17.35 ...16 ёшгача ва ундан катталар. 18.20 Концерт. 18.40 Сальвадор: тинчлик йўлидаги уруш. 19.15 Дунё воқеалари. 19.30 Мультфильм. 19.45 Импульс: ташаббус, тадбиркорлик, фойда. 20.30 «Канизак Изаура». Бадиий фильм, 11-серия. 21.30 Время. 22.05 Сайловлар олдидан. 22.15 Концерт.

МТ-II. 9.00 Гимнастика. 9.15 Илмий-оммабоп фильм. 9.35 Биология. 10.05 Испан тили. 11.05 ПТУ ўқувчиларига. 11.35 Ўқув кўрсатуви. 12.05 Испан тили. 13.05 «Имзо». Бадиий фильм, 2-серия. 14.15 Янгиликлар. 14.25 Концерт. 14.50 Ҳужжатли фильмлар. 17.35 Янгиликлар. 17.45 «Мистер Вестнинг большевиклар мамлакатидаги ажойиб саргузаштлари». Бадиий фильм. 18.55 Фестиваль экрани. 19.25 Д. Башкиров студиямиз меҳмони. 19.45 Ҳужжатли фильм. 20.05 Концерт. 20.30 Хайрли тун, кичкинтойлар! 20.45 Италиядан Россияга саёҳат. 21.15 Халқ куйлари. 21.30 Время. 22.05 Сайловлар олдидан. 22.15 «Мистер Вестнинг большевиклар мамлакатидаги ғаройиб саргузаштлари». Бадиий фильм. 23.25 Баскетбол. Европа чемпионати. 01.05 Янгиликлар.

УзТВ-I. 15.00 Телефильм. 15.30 «Ўтмишдан садолар». Бадиий фильм. 17.00 Телефильм. 17.30 Совет давлати ва ҳуқуқи асослари. 18.00 Янгиликлар. 18.15 Мультфильм. 18.35 Инсон болаликдан бошланади. 19.15 Комсомол прожектори. 19.30 Объективда қайта қуриш. 20.00 Ахборот. 20.20 «Аэропорт—88». 20.30 Ахборот. 20.50 Концерт. 21.30 Время. 22.05 Сайловлар олдидан. 22.15 Экология муамомлари. 23.15 «Оқ тулпор» изидан». Видеофильм.

3 МАРТ, ЖУМА

МТ-I. 7.00 «120 минут». 9.05 «Канизак Изаура». Бадиий фильм. 11 ва 12-сериялар. 11.10 Янгиликлар. 11.20 Концерт. 12.05 Инсон. Ер. Коинот. 13.05 Ҳужжатли фильм. 16.00 Янгиликлар. 16.10 Қайта қуриш прожектори. 16.20 «Шимол дайдилари». Бадиий фильм. 17.35 Ўқув кўрсатуви. 18.50 Марокаш куйлари. 19.15 Дунё воқеалари. 19.30 Фалсафий суҳбатлар. 20.15 Шеърият лаҳзалари. 20.20 «Канизак Изаура». Бадиий фильм. 12-серия. 21.30 Время. 22.05 Қайта қуриш прожектори. 22.15 Бу бўлган... бўлганди... 22.30 Нигоҳ. 24.00 Концерт.

МТ-II. 9.00 Гимнастика. 9.15 Илмий-оммабоп фильм. 9.35 География. 10.05 Инглиз тили. 11.05 ПТУ ўқувчиларига. 11.35 Теварак атроф билан танишиш. 11.55 Илмий-оммабоп фильм. 12.05 Инглиз тили. 12.55 «Мистер Вестнинг большевиклар мамлакатидаги саргузаштлари». Бадиий фильм. 14.05 Янгиликлар. 14.15 Ритмик гимнастика. 14.45 Ўрмон этаги яшар экан. 17.35 Янгиликлар. 17.45 Концерт. 19.15 Ўзга санъат. 20.00 Ритмик гимнастика. 20.30 Хайрли тун, кичкинтойлар! 20.45 Ҳужжатли фильм. 20.55 Очерк-концерт. 21.30 Время. 22.05 Қайта қуриш прожектори. 22.15 «Малтицанинг гуноҳи». Бадиий фильм. 23.35 Спорт программаси. 01.55 Янгиликлар.

УзТВ-I. 15.00 «Бир тўқнашув ҳақида икки хил тахмин». Бадиий фильм. 16.35 Телефильмлар. 17.10 Биология. 17.45 Янгиликлар. 18.00 Социалистик қонунчилик ва демократия. 18.30 Унутилмас сатрлар. 19.25 Чорвадор. 20.00 Ахборот. 20.20 Шу куннинг долзарб мавзуси. 20.30 Ахборот. 20.50 Дўст билан обод уйинг. 21.30 Время. 22.05 Қайта қуриш прожектори. 22.15 Сайловлар олдидан. 22.40 «Оқ тулпор» изидан». Видеофильм, 3-серия.

4 МАРТ, ШАНБА

МТ-I. 7.00 «120 минут». 9.00 Уй академияси. 9.30 «Канизак Изаура». Бадиий фильм, 12-серия. 10.35 Мўъжизасиз-мўъжизалар. 11.35 Бутуниттифоқ газетхонлар конференцияси. 12.50 Чашмалар. 13.20 Социализм мамлакатларида. 13.50 Ҳужжатли фильм. 15.00 Дунё воқеалари. 15.15 Умринг боқий бўлсин, Ер! 16.15 Бизга тинчлик керак. 18.05 — Сатирик кўрсатув. 18.35 Халқаро программа. 19.35 Оила экрани. 21.30 Время. 22.05 Енгил атлетика. Жаҳон чемпионати. 22.50 Мультфильмлар. 23.30 Ярим тунгача ва ярим тундан сўнг.

МТ-II. 8.30 Гимнастика. 8.50 Қишлоқ янгиликлари. 9.50 Музикали кўрсатув. 10.30 Иттифоқдош республикалар кино публицистикаси. 10.50 «Казак водий бўйлаб кезарди». Бадиий фильм. 12.20 Бельгия учрашувлари. 13.30 Болалар учун фильм. 14.45 Алла Шелест рақси. 15.30 Мультфильмлар. 16.00 «Кутмагандик, ўйламагандик». Бадиий фильм. 17.20 Ҳақиқатни излаш. 18.20 ...16 ёшгача ва ундан катталар. 19.05 Музикали абонемент. 19.50 РСФСР шаҳарлари телестудиялари. 20.30 Хайрли тун, кичкинтойлар! 20.45 Спидвей. Жаҳон чемпионати. 21.30 Время. 22.05 Мамлакат студиялари намойиш этади. 00.35 Янгиликлар.

УзТВ-I. 9.00 «Ассалому алайкум». 10.00 Шанба экрани. 10.50 «Катта трамплин». Бадиий фильм. 12.05 Мактаб ислоҳоти — ҳаётга! 12.45 Спорт программаси. 13.45 Концерт. 14.45 Ер — бойлигимиз. 15.15 «Тошкент» студияси кўрсатади. 18.00 Мультфильм. 18.10 Санъат ғунчалари. 18.40 Инсоний урф-одатларимиз. 19.20 Сиҳат-саломатлик. 20.00 Ахборот. 20.15 Сайловлар олдидан. 20.30 Ахборот. 20.50 Эстрада калейдоскопи. 21.30 Время. 22.05 Ҳамза номли Ўзбек Давлат академик драма театрининг 70 йиллигига бағишланган юбилей кечаси.

5 МАРТ, ЯКШАНБА

МТ-I 8.30 Янгиликлар. 8.45 Ритмик гимнастика. 9.15 Спортлото. 9.30 Эрта саҳарлаб. 10.30 Совет Иттифоқига хизмат қиламан! 11.30 Тонгги почта. 12.00 Оламга саёҳат. 13.00 Эртак ҳузурида меҳмонда. 13.50 Ҳужжатли фильм. 14.40 Музикали киоск. 15.10 Очиқ эшиклар куни. 16.10 Киноафиша. 17.10 Мультфильмлар. 17.30 Қишлоқ янгиликлари. 18.30 Халқаро панорама. 19.15 Томашабинсиз концерт. 19.45 Мультфильмлар. 20.25 «Канизак Изаура». Бадиий фильм, 13-серия. 21.30 Время. 22.05 Салом, доктор! 22.20 Австриядан музикали кўрсатув. 00.05 Енгил атлетика. Жаҳон чемпионати. 00.30 Тўққиз рассом кўргазмаси. 01.00 Янгиликлар.

МТ-II. 8.30 Зарядкага сафланинг! 8.45 «Малтицанинг гуноҳи». Бадиий фильм. 10.05 Концерт. 10.30 Доғистон АССР Давлат телерадиоси. 11.15 Экранда — 01 хизмати. 11.50 Ретро. 12.50 Концерт. 13.40 Москва — Вашингтон: футурологлар учрашуви. 14.35 Талабларга бинoан кўрсатув. 15.15 Ҳужжатли фильм. 15.25 Унутилмас музикали кечалар. 15.50 Енгил атлетика. Жаҳон чемпионати. 16.50 «Юрмала-88». 17.15 Сизни ёшлар редакцияси таклиф этади. 19.00 Талабларга биноан кўрсатув. 20.20 Ҳужжатли фильм. 20.30 Хайрли тун, кичкинтойлар! 20.50 Спидвей. Жаҳон чемпионати. 21.30 Время. 22.05 Салом, доктор! 22.20 «Ёғоч тўп». Бадиий фильм. 23.35 Янгиликлар. 23.40 Сизни ёшлар редакцияси таклиф этади (давоми).

УзТВ-I. 9.00 «Ассалому алайкум». 10.00 Оила даврасида. 11.00 Биргаликда куйлаймиз. 11.25 Грузия телевидениесининг программаси. 12.40 Спорт программаси. 13.40 Болалар учун театр. 15.10 Музикали программа. 16.00 Реклама. 18.00 ЎзССР халқ артисти З. Ҳидоятова билан учрашув. 19.00 Маорифимиз муаммолари. 20.00 Ахборот. 20.20 Асрлар анъанаси. 20.30 Ахборот. 20.50 Концерт. 21.30 Время. 22.05 «Ҳаётнинг бошланиши». Бадиий фильм.

● СПОРТ

СУЗИШ:

СОВРИНЛИ ЎРИНЛАР

Тошкентлик моҳир сузувчи Сергей Заболотнов яқинда Берлинда ўтказилган халқаро мусобақада ғолиблик супасига кўтарилиб, кўпчиликни қувонтирган эди. У Киевда бўлиб ўтган мамлакат чемпионатида имкониятларидан тўлиқ фойдалана олмади. Чунончи, 50 метрга чалқанча сузишда 27.03 секундлик натижа билан учинчи ўринни эгаллади. 200 метрли масофани икки минут 3,01 секундда босиб ўтиш билан чемпионатнинг кумуш медалини қўлга киритди.

ЕНГИЛ АТЛЕТИКА:

КЎПКУРАШЧИЛАР САФИДА

Волгоградда кўпкураш бўйича ўтказилган мамлакат биринчилигида тошкентлик Р. Ғаниев муваффақиятли куч синашишга ҳаракат қилди. У кўпкураш турлари — югуриш, сузиш, қиличбозлик, мерганлик, чавандозлик каби баҳсларда маҳорат кўрсатди. Умумҳисобда фахрли учинчи ўринни эгаллаган бўлса-да, ўсмирлар ўртасида тўплаган очколари бўйича ғолиблик супасининг юқори поғонасини эгаллашга муваффақ бўлди.

«СОВЕТ ЎЗБЕКИСТОНИ»
(«Советский Узбекистан»)
Орган ЦК Компартии Узбекистана, Верховного Совета и Совета Министров Узбекской ССР

БИЗНИНГ АДРЕС:
700083, Тошкент, Ленинград кўчаси, 32.

БЎЛИМЛАР: партия турмуши — 33-34-69, 32-53-97, 32-57-19, пропаганда — 32-55-70, саноат, қурилиш ва транспорт — 33-47-80, 32-53-14, 32-54-09, қишлоқ хўжалиги — 33-76-04, 32-53-15, 32-53-70, совет қурилиши — 33-12-16, 32-57-20, 32-54-18, фан, маданият ва халқ таълими — 33-44-51, 32-57-21, адабиёт ва санъат — 33-20-36, 32-54-35, 32-55-16, ахборот ва спорт — 33-14-24, 32-55-17, халқаро ҳаёт — 32-54-14, хатлар ва оммавий ишлар — 33-21-43, 32-53-16 32-53-20, 32-53-21, 33-11-49, 32-54-06, коммунистик ахлоқ — 32-54-29, фельетонлар — 32-54-27, иллюстрация — 32-57-22.

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети нашриётининг Меҳнат Қизил Байроқ орденли босмахонаси, 700083, Тошкент, Ленинград кўчаси, 32.
Газета офсет усулида, А—2 форматида босилади.

Р. — 01079. Б. — 48. ИНДЕКС 64583. 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12